

ילקוט השורשים השלם למילים ולצורות הכנעניות מלוחות אל-עמארנה

אסתר הבר

ארכיון אל-עמארנה משקף תקופה היסטורית מכרעת בתולדות המזרח הקדום של המאה הי"ד לפסה"נ ומשמש מקור חשוב ללימודי הדיאלקטים השמיים הצפון-מערביים בתקופה זו. מולר, לדוגמה, עמד על ההבדלים בין המשפט המאוחה שבלשון אל-עמארנה למשפט המאוחה שבלשון הבבלית הקלסית;¹ מורן חקר את הדיאלקטיקה בלוחות גבל וירושלים;² יאנגבלד ערך מחקר פילולוגי מקיף על לשון לוחות גבל;³ יזרעאל בחן את לשון אל-עמארנה מהיבטים לשוניים רבים ומגוונים, גם מעבר לדקדוק גרדא;⁴ ומעל אלה נמצא חיבורו הגדול והמקיף של אנסון רייני, הבוחן את הלשון הכנענית מכל היבט לשוני אפשרי.⁵

- * לזכרו של פרופ' אנסון פ' רייני (1930–2011), שהייתה לי הזכות ללמוד בשיעוריו באוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן. ברצוני להודות לפרופ' חיים כהן על הקריאה הביקורתית של מאמר זה.
- 1 D. H. Müller, *Semítica. Sprach- und rechtsvergleichende Studien* (Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften 153), Vienna 1906, pp. 1–48
- 2 W. L. Moran, 'A Syntactical Study of the Dialect of Byblos as Reflected in the Amarna Tablets', *Amarna Studies: Collected Writings*, Winona Lake, IN 2003, pp. 1–130; idem, 'Amarna Glosses', *RA* 69 (1975), pp. 147–158
- 3 R. F. Youngblood, 'The Amarna Correspondence of Rib-Haddi, Prince of Byblos (EA 68–96)', Ph.D. dissertation, The Dropsie College for Hebrew and Cognate Learnings, Philadelphia, PA 1961
- 4 Sh. Izre'el, *Amurru Akkadian: A Linguistic Study*, Atlanta, GA 1991; idem, *Canaanite Akkadian*² (Languages of the World, Materials 82), München 2005; idem, 'Canaanite Varieties in the Second Millennium BC: Can We Dispense with Anachronism?', *Oriens* 38 (2003), pp. 66–104; idem, 'Constructive Constructions: The Semitic Verbal Morphology and Beyond', G. Goldenberg and A. Shisha-Halevy (eds.), *Egyptian, Semitic and General Grammar. Workshop In Memory of H. J. Polotsky (8–12 July 2001)*, Jerusalem 2007, pp. 106–131 ועוד.
- 5 A. F. Rainey, *Canaanite in the Amarna Tablets: A Linguistic Analysis of the Mixed Dialect Used by Scribes from Canaan*, I–IV, Leiden 1996

במחקר מצויות ארבע רשימות עיקריות למילים ולצורות כנעניות מלוחות אל-עמארנה. הראשונה נתפרסמה בשנת 1915 בידי אבלינג והיא כוללת 110 ערכים.⁶ בשנת 1969 פרסם ברקר רשימה ל-74 ערכים מעודכנים.⁷ חמש עשרה שנה אחר כך פרסם סיון רשימה חדשה בת 103 ערכים.⁸ עם צאת מילון *DNWSI* לאור, פרסם יזרעאל מאמר ביקורת, ובו רשימה בת 100 ערכים.⁹ אסמכתא למילים ולצורות הכנעניות נוכל למצוא גם במילונים הגדולים, *CAD, AHw*, ו-*DNWSI*, בתרגומים המוסמכים למכתבי אל-עמארנה, וכן במאמרים ובהערות שוליים.¹⁰ מתוך עיון ברשימות ומסקירת מאמרים שנתפרסמו בנושא, הגעתי למסקנה כי יש צורך לערוך מחדש את הנתונים ולהציג רשימה אחת שלמה ומעודכנת למילים ולצורות הכנעניות שבלוחות אל-עמארנה. לראשונה אפוא מוצג בפני החוקר ילקוט שורשים מלא בן 120 ערכים כנעניים המלווים ברשימות ביבליוגרפיות, בדיונים פילולוגיים ובציון כל היקרויות השורש בתעודות אל-עמארנה ובשפות השמיות הצפון מערביות האחרות. לרשימה מצורף מספח המציג את השורשים על פי סדר הופעתם בתעודות. ילקוט שורשים זה יוכל לשמש במהימנות כל חוקר העוסק בלשונות השמיות הצפון מערביות בכלל ובלשון הכנענית בפרט.

המילים והצורות הכנעניות בלוחות אל-עמארנה

ילקוט השורשים שלהלן הוא רשימה ממוקדת לשורשי המילים והצורות הכנעניות שנמצאו בלוחות אל-עמארנה בלבד והוא אינו כולל בדרך כלל שורשים למילים משותפות מובהקות

- 6 E. Ebeling and J. A. Knudtson, *Die El-Amarna Tafeln* (Vorderasiatische Bibliothek), II, Aalen 1964, 'Kanaanäische Wörter', pp. 1545–1549 (1st published, 1915). הרבה מן הערכים ברשימה הלוצית זו של אבלינג אינם מעודכנים או שאינם מדויקים.
- 7 K. L. Barker, 'A Comparative Lexical and Grammatical Study of the Amarna Canaanisms and Canaanite Vocabulary', PhD. dissertation, The Dropsie College for Hebrew and Cognate Learnings, Philadelphia, PA 1969. כל ערך ברשימה מלווה בעיקר בהערות אטימולוגיות.
- 8 D. Sivan, *Grammatical Analysis and Glossary of the Northwest Semitic Vocables in Akkadian Texts of the 15th–13th C.B.C. from Canaan and Syria* (AOAT 214), Kevelaer 1984, pp. 186–295. הרשימה של סיון גדולה מ-110 הערכים הכנעניים שבה, משום שהיא כוללת גם את השמות הפרטיים וגם את המילים ואת הצורות האוגריות שבלוחות אכדיים שנמצאו באוגרית, בתענך ובאללח מאותה תקופה.
- 9 Sh. Izre'el, 'A New Dictionary of Northwest Semitic and the Amarna Glosses', *IOS* 18 (1998), pp. 421–429. יזרעאל הוסיף על כל הרשימות האחרות 11 ערכים מעודכנים.
- 10 W. L. Moran, *The Amarna Letters*, Baltimore, MD 1992; וצ' כוכבי-רייני, למלך אדוני: מכתבי אל-עמארנה (ספריית האנציקלופדיה המקראית כ), ירושלים תשס"ה. התרגום של כוכבי-רייני הוא התרגום המוסמך והמעודכן ביותר ללוחות אלה, המשלב את הקולציות העדכניות ביותר שלהן, שערך בעלה, פרופ' אנסון רייני ז"ל, באוספים השונים בכל העולם. תהליך ההכנה למהדורתו החדשה של לוחות אל-עמארנה הולך ונמשך גם בימים אלה. אסמכתא מתוך מאמרים והערות שוליים ראו גם להלן בכל ערך רלוונטי.

ללשון האכדית וללשונות שמיות צפון־מערביות.¹¹ מילים וצורות כנעניות ייחשבו לאלה שיש בצדן סימן גלוסה, או שנושאות שורש כנעני שאינו מצוי בלשון האכדית, או שנטייתן או שצורתן שונות מן הנטייה או מן ההוראה האכדית המקבילה.¹² הרשימה ערוכה לפי סדר האלף בית. נטיות פועל ושמות עצם גזורי־פועל ערוכים לפי אותיות השורש. מיליות או שמות עצם שאינם גזורי־פועל יופיעו על כל תחיליותיהם ולפי צורתם הבסיסית. לכל ערך תעתיק, ציון קיום סימן הגלוסה (l) או היעדרו, סימן המילה באות זו המציין את תרגום המילה בהקשרה, ומראה מקום. שורשים שתרגומם מסופק מוקפים בסוגרים מסולסלים {}:¹³

1. א.ב.ד. *a-ba-da-at* \ אם אין צבא סדיר בשנה הזאת, אבודות כל ארצות המלך אדוני (EA 288: 51–53).¹⁴
2. א.ח.ר.ן. *aḫ-ru-un-ú* \ קמתי אחר כך, ורכבתי עם ישֶׁתָּה (EA 245: 9–10).¹⁵

- 11 ומכאן שלא נמצא ברשימה זו מילים כמו *ahū* – 'אח' *libbu* – 'לב', וכדומה.
- 12 השוו תיבה כנענית שבצדה סימן גלוסה כדוגמת *a-ba-da-at* (להלן מספר 1, א.ב.ד.), או שורש כנעני שאין לו הוראה דומה באכדית כדוגמת *fa¹-ma¹-ru* (להלן מספר 5, א.מ.ר.), או צורה כנענית השונה מן הצורה האכדית כדוגמת *a-nu-ki* (להלן מספר 7, א.נ.ך.). אם נמצא שורש משותף והוא בא בסימן גלוסה, ייכלל שורש זה ברשימה (והשוו לדוגמה להלן מספר 86, פ.נ.י.ם.). שני חריגים הקשורים זה לזה, ש.ל.ש.ם.ר.ת.מ.ל. (להלן מספר 111 ומספר 120), נכללו ברשימה זו למרות היעדר סימן הגלוסה ולמרות צורתם האכדית המובהקת, מפני שהשימוש בצמד המילים האלה שבאחד המכתבים הכנעניים (EA 362) הוא ללא ספק מקור השימוש לצמד זה הן באכדית הן בעברית מקראית, ראו להלן הערה 140. על הצורות הכנעניות השונות מן הצורות האכדיות ראו פרקי מבוא אצל ברקך (לעיל הערה 7); סיון (לעיל הערה 8); רייני (לעיל הערה 5).
- 13 מראה המקום הוא על פי המהדורה של קנודצון, הנחשבת עד היום למהדורה המוסמכת והטובה ביותר למהדורת הלוחות שלא נתפרסמו אצל קנודצון ראו: A. F. Rainey, *El-Amarna Tablets 359–379* Supplement to J. A. Knudtzon, *Die El-Amarna Tafeln*² (AOAT 8), Kevelaer 1978.
- 14 מילולית 'אבודה'. אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 15; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 138, 199; מורן (לעיל הערה 110, עמ' 331; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 4; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217. פיניקית: 'אבד' (KAI 30: 3); מואבית: 'אבד' (KAI 181: 7).
- 15 רוב החוקרים מתרגמים מילולית וללא ההקשר הרחב, השוו: 'hinter ihm' (אבלניג [לעיל הערה 6], עמ' 1545); 'behind him' (E. F. Campbell, 'Shechem in the Amarna Archive', G. Ernest Wright, *Shechem: The Biography of a Biblical City*, New-York and Toronto, 1965, pp. 191–207, CAD A/1) 'after', עמ' 194; ברקך [לעיל הערה 7], עמ' 17; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 133, 196; *DNWSI*, עמ' 41; יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 424. בניגוד לתרגומים אלה מורן מעמיד את תרגומו בספק: 'I took my place behind him' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 299). סיון מקביל את הגלוסה למילה העברית 'אחרון' ומוסיף כי בעברית היא משמשת גם במקרים שמונחם

נפול תחתם וימחצוך אויביי! (EA 252: 25–27). ¹⁶	<i>i-bi</i>	3. א.י.ב
הנה אִמְנַמֵּשׁ אַחֲרָי (EA 114: 51). ¹⁷	<i>al-lu</i>	4. א.ל.ל / ה.ל
ביום ששמעתי, אמרתי להילחם בו	<i>a-ma-ru</i>	5. א.מ.ר

'אחריי', כגון וַיִּשֶׁם אֶת־הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת־לִבְיָהֶן רַאשֵׁנָה וְאֶת־לֵאָה וַיִּלְדֶּיָהּ אֶחָדִים וְאֶת־רִחַל וְאֶת־יוֹסֵף אֶחָדִים (בר' לג 2), וְהָיָה אִם־לֹא יִשְׁמְעוּ לְךָ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְךָ הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהָאִמְיָנוּ לְקַל הָאֵת הָאֲחֵרוֹן' (שמ' ד 8) הַנִּלְ [לעיל הערה 8], עמ' 133, 178, ראו גם, R. B. Dhome, 'La Langue de Canaan', [1914], pp. 360–361; RB 11 (1914), ברקר, (שם). לדעתי, קשה לקבל דוגמות אלו משום שבשני המקרים מופיעים לפנייהם הצורה 'ראשון' או הצורה 'ראשונה' במונח 'קודם' (כלומר 'בחזית'), ולפיכך שתי הדוגמות אינן שונות מכל 'אחרון' אחר המצוי בלשון המקרא. לעומת כל אלה רייני משתמש את התיבה כתואר פועל לציון הזמן 'And I got up afterwards' (הנ"ל [לעיל הערה 5], III, עמ' 122, 178; השו"ב גם 'אחר כך קמתי ורכבתי עם ישדתי', כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 178, 201; 'ניל', 'לחקר המילים היחידאיות בלשון האכדית', עבודת דוקטור, אוניברסיטת בראזיל, רמת־גן, 2004, עמ' 84–85). (על כינוי הגוף החבור לגלוסה זו ראו A. F. Rainey, 'Notes on the Syllabic Ugaritic', IES 19 [1969], p. 108 (Vocabularies). מעניין כי על אף העובדה שקבוצת תוארי הפועל נחשבת לקבוצה סגורה, בכל זאת נמצא תוארי פועל בצירוף כינוי חבור, הן בכנענית כדוגמת גלוסה זו *ah-ru-un-ú* ר' *ya-hu-du-un-ni* (להלן מספר 37, י.ח.ד.ן), והן בלשון מקרא, כגון: 'לֹא־אוּכַל אֲנִי לְבַדִּי לְשַׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה' (במ' יא 14); 'אִם־יִשְׁדָּךְ־נָא מִצְּלִיחַ דְּרַכְּי אֲשֶׁר אֲנִי הֵלֵךְ עִלֶּיהָ' (בר' כד 42); 'וְאִנִּי אֲתַנְהִלָּה לְאִשִּׁי לְרִגְלַי הַמְּלֹאכָה' (בר' לג 14).

16 אִפְשָׁר גַּם 'אוֹיְבִים'. W. F. Albright, 'An Archaic Hebrew Proverb in an Amarna Letter from Central Palestine', *BASOR* 89 (1943), p. 32, n. 26; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 178, 17a; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 178, 199; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 178, 193. מורן מפענח את הסימן *i-bi* בקריאה *i-pé <-šū*, ועל כן מתרגם: "Fall down beneath them so they can strike you"; I will d<o>(it) (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 305–306), אולם הוא מטיל ספק בתרגום שכתב (ראו שם הערה 5). למרות הבעיות המצויות בהמשך המשפט, הקשר בין 'מחץ' לאוייבים' הוא חזק, ועל כן אני מקבלת את דעתם של ברקר, סיון וכוכבי־רייני.

17 מילולית 'הלוא'. ראו גם EA 117: 11; *al-lu-mi* (EA 34: 16, 50); *al-lu-mi* (EA 83: 40; 85: 30); *al-lu-mi* (EA 92: 35) *raḥ-ṣlu-ṣmi*. אבלנג (לעיל הערה 6), עמ' 178, 1545; *CAD* A/1, עמ' 178, 358; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 129, 178, 190; 'Look' (מורן [לעיל הערה 10], עמ' 178, 189); 'Here' (רייני [לעיל הערה 5], I, עמ' 178, 191); 'הנה' (כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 153). על ההקבלה שבין התיבה הכנענית למילה 'הלוא' בלשון המקרא ראו יאנגבלד (לעיל הערה 3), עמ' 249; F. M. Th Böhl, *Die Sprache der Amarnabriefe mit besonderer Berücksichtigung der Kanaanischen*, Leipzig 1968 (1st published, 1909), §34h; ובמיוחד D. Sivan and W. Schniedewind, 'Letting Your "Yes" be "No" in Ancient Israel: A Study of the Asseverative *lō* and *halō*', *JSS* 38 (1993), pp. 209–226. משום שהשאלה רטורית (ה'ה' השאלה ומילת השלילה לציון שאלה רטורית (ה'ה'ה'), משום שהשאלה הרטורית איננה מצויה במכתב זה, אלא לפנינו מילית א.ל.ה.ל המצויה גם באוגריתית לפי הצורה *hl*, שהיא מילת הדגשה במונח 'הנה' (שם, עמ' 213–215). השו"ב את המשמעות הסמנטית השווה לשתי הנוסחות שבלשון מקרא ה'ה'ה' הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל (מל"א טו 5 ועוד); לעומת ה'גם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי ישראל' (מל"ב טו 15 ועוד).

	18. (EA 364: 21–22)		
6. א.נ.י	\ אשלה אותו אל המלך בלב האניה	<i>a-na-yi</i>	
	19. (EA 245: 28–30)		
7. א.נ.ך	\ עבדך אנוכי [...] הייל-המלך אנוכי	<i>a-nu-ki</i>	
	20. (EA 287: 66, 69)		
8. א.נ.ש	\ נציב המלך אשר בעיר צמר יודע את הצדה נגד גבל	<i>ma-na-aš</i>	
	21. (EA 68: 23–26)		
9. א.ס.ר	\ ושמונים אסירים נתתי ביד שת מתנה למלך אדוני	LÚ.MEŠ <i>a-si-ri</i>	
	22. (EA 288: 21–22)		
10. א.פ.ס	\ לו תשיב את ארצות המלך אדוני עד לגבולך	<i>up-si-ḥi</i>	
	23. (EA 366: 33–35)		

- 18 במשמעות 'התכוננת'. ראו גם (EA 138: 36) *ti-mu-ru*; (EA 74: 52) *ia-ta-mar*; 'say', 'order', 'command' (ברקך [לעיל הערה 7], עמ' 18; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 180, 201) 'I have been mustering' (רייני [לעיל הערה 5], II, עמ' 396); 'התכוננת' (כוכבי-רייני [לעיל הערה 10], עמ' 238). זאת כנגד מורן המבין כאן שימוש אכדי *amāru* 'לראות', ועל כן מתרגם: 'I heard and: verification' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 362, הערה 3) עברית: 'אמר' (KAI 193: 8); פיניקית: 'אמר' (KAI 50: 2) ועוד; מואבית: 'אמר' (KAI 181: 6, 14, 32) ועוד; אמורית: 'אמר' (BASOR cclxiv 47: 1) ועוד; עמונית: 'אמר' (TeAv xii 97: 1).
- 19 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 19; CAD A/2, עמ' 106; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 197; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 31; DNWSI, עמ' 81; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 96; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201.
- 20 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; CAD A/2, עמ' 146; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 21; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 126, 197; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; DNWSI, עמ' 82; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 364, III; עמ' 48; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 99–100; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214. פיניקית: 'אנך' (KAI 10: 1,2; 12: 2) ועוד; מואבית: 'אנך' (KAI 181: 1,2) ועוד.
- 21 'trouble' (יאנגבלד [לעיל הערה 3], עמ' 36–37; ברקך [לעיל הערה 7], עמ' 24; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 242); 'Pressure' (רייני [לעיל הערה 5], II, עמ' 139; כוכבי-רייני [לעיל הערה 10], עמ' 116). לעומת זאת מורן טוען כי אי אפשר להבין את משמעות תיבה זו (השוו הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 138, הערה 3).
- 22 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 198; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 331; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217; 'troopers (or: prisoners)' (רייני [לעיל הערה 5], III, עמ' 142). *asīru* מצויה באותה הצורה ובאותה ההוראה גם באכדית, אולם תפוצתה הכרונולוגית וגם הגאוגרפית (במיוחד באכדית שמהוץ למסופוטמיה באלף השני לפסה"נ), מעידה כי מדובר בצורה שאולה בלשון האכדית, שמקורה בשמית המערבית (השוו CAD A/2, עמ' 331–332, ראו במיוחד את המסקנה בדיון שבסוף הערך שם, עמ' 332: 'a foreign, West Semitic, provenience').
- 23 מילולית 'לגבולה'. סיון (לעיל הערה 8), עמ' 197; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 364; רייני (לעיל

11. א.ר.ש. [a]-ra-šu אַני מבקש את ביתם (EA 285: 25).²⁴
12. ב. ba-di-ú \ וְסָרְתָּ לִקְחַת אֶת כֶּסֶף פְּדִיּוֹנוֹ מִיָּדוֹ (EA 245: 33–35).²⁵
13. ב.ט.ה. ba-ṭi-i-ti \ וּמִשׁוֹם חוֹזֵק זֶרַע הַמֶּלֶךְ אֲנִי בִטּוֹחַ (EA 147: 54–56).²⁶

- הערה 5, I, עמ' 79–78, DNWSI, עמ' 97; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; S. P. Smith, 'The Inflectional Morphology of the YQTVL-Verb in the Šwardata Amarna Letters', *IOS 18* (1998), p. 156; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 210. יורעאל מזהה שלא בצדק את הגלוסה עם השורש ע.פ.ס ('ps) ה'נל', שם; ראו גם, J. Tropper, *Kleines Wörterbuch des Ugaritischen*, (Wiesbaden 2008, p. 19); H. van Soldt, 'Labels from Ugarit', *UF 21* [1989], pp. 380, 384–385 labels 28 and 30) ראו גם הערה נוספת של ון זולת מאוחר יותר ב' *NABU 1997/90*, עמ' 84; ולאחרונה גם *CAD U/W*, [2010], עמ' 190, שם מתקבלת דעתו של ון זולת במדור דיון שבסוף הערך *(ups)*. אין לקבל דעה זו. השורש 'ps' מצוי גם באוגריתית במובן 'קצה (עליון)' (השוו *KTU² 1.6: I: 59–61*), זאת ועוד, גם בעברית מקראית נמצא את השורש 10 פעמים בצירוף 'אפסי ארץ' במובן 'קצות הארץ', כולל בשירה המקראית הקדומה (דב' לג 17; שמו"א ב 10). אין הצדקה להתעלם מעדויות אלה, ועל כן לא מן הנמנע כי השורש 'ps' האוגריתי הוא כתיבה משנית של השורש 'ps' דווקא במובן הכולל 'קצה', 'גבול'.
- 24 H. Winckler, *The Tell-el-Amarna Letters*, J. Metcalf (trans.), New York and London 1896, p. 134; W. F. Albright and W. L. Moran, 'A Re-interpretation of an Amarna Letter from Byblos (EA 82)', *JCS 2* (1949), p. 245, n. 11; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 25, סיון (לעיל הערה 8), עמ' 201; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 325. לעומתם כוכבי־רייני מתרגמת 'רכוש' ה'נל' [לעיל הערה 10], עמ' 210 [קולציה של רייני 20.10.2003]. על 'ארשת' בלשון העברית, ראו ח' כהן, 'שם העצם ארשת (תהילים כא, ג): עוד מקרה מיוחד של 'רעים לא נאמנים': משמעיים רגילים של מילים בעברית בת־זמננו שנולדו מתוך טעות, מקרה המצוי גם בתפילות הימים הנוראים', אור למאיר: מחקרים במקרא, בלשונות השמיות, בספרות חז"ל ובתרבויות עתיקות מוגשים למאיר גרובר במלאות לו ששים וחמש שנה, ש' יונה (עורך), באר שבע 2010, עמ' 211–224. יש לציין כי פועל זה רגיל באכדית אולם לפי הצורה *erēšu* ולא לפי הצורה השמית המערבית *arāšu*.
- 25 מילולית 'בידי' (*bi+yadi+hū > ba-di-ú). אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; *CAD B*, עמ' 27; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 26; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 211; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 76; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 129; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201. על מילת היחס 'ב' הבאה במשמעות האבלטיבית, 'מ', 'מותך', הן בלשון אל־עמארנה והן בלשון מקרא ראו E. Haber, 'Significance of the Interchanging of the Mono-Consonantal Prepositions in Biblical Hebrew: Rabbinic and Comparative Semitic Evidence', *MAARAV* 16 (2009), pp. 29–37
- 26 W. F. Albright, 'The Egyptian Abimilki, Prince of Tyre', *JEA 23* (1937), p. 192, n. 2; *CAD B*, p. 177; עמ' 177; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 27; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 212; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 233; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 286; J. Huehnergard, 'A Byblos Letter, Probably from', *DNWSI*; *kāmid el-Lōz*, *ZA 86* (1996), p. 109; עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 255. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *nu-uh-ti* (להלן

14. ב.ט.ן	<i>ba-at-nu-ma</i>	\ 7 פעמים ו 7 פעמים השתחוויתי על הבטן ועל הגב 27. (EA 232: 8–11)
15. ב.נ.י	<i>ᵛbaᵛ-ᵛniᵛ-ftiᵛ</i>	\ ובניתי בית אחד – שמו מנתת (EA 292: 29–30).
16. ב.ע.ל	<i>be-li</i>	השר ובעלי העיר השלימו עם בני עבד־אשרת 29. (EA 102: 22–23)
17. ג.ג.	<i>ga-ag-gi-ᵛmiᵛ</i>	\ (הם) לקחו את כליהם ופרצו את עליית הגג 30. (EA 287: 36–37)
(ג.נ.ב) (?)	<i>ᵛgán-ᵛba</i>	אחרי ש(גנב) את סלם מרדוך, מהרתי לעזרת עשתרות (EA 256: 19–21).
18. ד.ב.ר	<i>ᵛdáb-ᵛri</i>	מפני שהעיר מושמדת במגפות ובדבר 32. (EA 244: 30–33)

- מספר 69, נ.ו.ח), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו: A. Gianto, 'Amarna Lexicography: The Glosses in the Byblos Letters', *SEL* 12 (1995), pp. 67–68
- 27 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD* B; עמ' 178, *AHw*; עמ' 101; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 28; III, עמ' 5; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 210; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 291; *DNWSI*, עמ' 151; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 136–137; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 200.
- 28 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 29; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 212; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 302; *DNWSI*; עמ' 173; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 224. מורן מעמיד את תרגומו בסימן שאלה (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 335, הערה 3). פיניקית: 'בני' (*KAI* 4: 1; 7: 1) ועוד; מואבית: 'בנה' (*KAI* 181: 18) ועוד; עמונית: 'אבנה' (*ADAJ* xii/xiii 65: 1).
- 29 במשמעות 'בעלי רכוש'. H. Reviv, 'The Government of Shechem in the El-Amarna Period', *IEJ* 16 (1966), pp. 252 ff. and in the Days of Abimelech', עמ' 175, הערה 5; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 143; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 141.
- 30 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD* G; עמ' 9; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 30; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 217; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 177; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214.
- 31 N. Na'aman, 'Biryawaza of Damascus and the Date of the Kāmid el-Lōz 'apiru Letters', *UF* 20 (1998), pp. 181 ff. מורן (לעיל הערה 10), עמ' 309–310, ראו במיוחד הערה 3. לעומת זאת רייני מותיר את הסימנים *GÁN.BA* לאמור, כי לא ידועה הגייתם, ועל כן מתרגם 'market place?' (הנ"ל [לעיל הערה 5], III, עמ' 120–121, ראו גם כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 207 [קולציה של רייני 1.9.1999]). [*GÁN.BA* = *māhīru*] ראו *CAD* M/1, עמ' 93. משלא נמצא סימן גלוסה או עדות לשרש זה בשפות שמיות צפון מערביות אחרות, ומשלא נמצא הוכחות אחרות להכרעתם של נאמן ומורן, אני מותירה את השורש כשורש כנעני המוטל בספק. זאת הסיבה לסימן השאלה ולהיעדרו של מספר בצד השורש.
- 32 W. L. Moran, 'Additions to the Amarna Lexicon', *Orientalia* 53 (1984), p. 300; הנ"ל (לעיל

		<i>al-lu</i>	(ה.ל.)
הנה (EA 114: 51). ³³	\ כל עריי אשר בהר ובחוף הים הצטרפו לחילות העפירו (EA 74: 19–21). ³⁴	<i>ḥa-ar-ri</i>	19. ה.ר.
	\ יזכור נא המלך אדוני את כל אשר נעשה נגד חצור עירך ונגד עבדך (EA 228: 18–25). ³⁵	<i>ia-az-ku-ur-mi</i>	20. ז.כ.ר.
	\ שניהם נזעקו לעזור לי ב 50 מרכבות (EA 366: 24–26). ³⁶	<i>na-az-a-qú</i>	21. ז.ע.ק.
	\ זרוע המלך החזקה נתנה לי אותה (EA 287: 27–28). ³⁷	<i>zu-ru-uḥ</i>	22. ז.ר.ע.
	\ מתפעל במלט, הוא החביא את איב? (EA 256: 5–7). ³⁸	<i>ḥi-iḥ-bé-e</i>	23. ח.ב.א.
	\ והיא נעשתה בגללו כמו סיר חבול (EA 292: 46–48). ³⁹	<i>ḥu-bu-ṛli</i>	24. ח.ב.ל.

- הערה 10), עמ' 299, הערה 5; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 424; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 199.
- 33 ראו לעיל מספר 4, א.ל. / ה.ל.:
- 34 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 114; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 31; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 222; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 143; DNWSI, עמ' 293; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 186–187; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 119. פיניקית: 'הר' (KAI 14: 17).
- 35 ראו גם li-iz-kúr (EA 289: 41). CAD Z, עמ' 22; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 33; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 215; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 290; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 116; DNWSI, עמ' 321; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 239. עברית: 'זכר' (KAI 192:4).
- 36 J. J. Finkelstein, 'Three Amarna Notes', *ErIsr* 9 (1969), p. 33; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 283; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 364; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 252; DNWSI, עמ' 337; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 210.
- 37 EA 286: 12; 288: 14, 34; אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1549; CAD Z, עמ' 167; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 35; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 216; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 74; DNWSI, עמ' 342; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214.
- 38 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 184; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 37; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 228; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 309; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 12; DNWSI, עמ' 343; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 189; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 207.
- 39 ראו גם ḥu-bu-ul-li (EA 297: 14). וכן Sh. Izre'el, 'The Gezer Letters of the El-Amarna', *IOS* 8 (1978), p. 23; Archive: Linguistic Analysis', עמ' 424; רייני (לעיל הערה 9), עמ' 424.

25. (ח.ט.ר.) (?) *hu-tá-ri-ma* \ ואתן לו [...] (חוטרים) עבור 40 איש
 40. (EA 85: 25–27)
26. ח.י *hi-ia-ma* \ וחי נביא אותו למלך אדוננו (EA 245: 6–7).⁴¹
27. ח.מ.ד *ha-mu-du* \ דבר חמוד אשר נשלח אליי מן המלך אדוני, לא ניתן
 לי (EA 138: 126–129).⁴²
28. ח.מ.ת *hu-mi-tu* \ עתה אני שומר את עיר המלך אדוני שמש, נשמת
 חי, ואת החומה שלה (EA 141: 41–44).⁴³
29. ח.ג.ן *yi-iḥ-na-nu-ni* \ אם יחונני המלך אדוני ויחזירני לעיר, אשמור עליה
 44. (EA 137: 81–82)

- הערה 5, II, עמ' 336; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 224. לעומתם מורן טוען, שלא בצדק, כי מקור משמעות התיבה היא מן ה־*hubullu* האכדי ('חוב'), ועל כן הוא מתרגם: 'Like a pot held in pledge' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 335, ראו במיוחד הערה 4). אין ספק כי יש עוד מקרה של הדימוי הנפוץ 'להכות מישהו כמו כד שבור'. לדוגמות ברורות עם המילה הרגילה 'לכד' באכדית, *karpatu*, ראו CAD K, עמ' 219 (מדור לקסיקוגרפי) – 220 (סעיף lh).
- 40 יורעאל מפנה לשורש *tr'* בעמ' 426 (יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 424); כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 127. רוב החוקרים מותירים את התיבה בסימן שאלה. ראו CAD H, עמ' 263; W. L. Moran, *A Syntactical Study of the Dialect of Byblos as Reflected in the Amarna Tablets*, Baltimore, MD 1950, p. 158; יאנגבלד (לעיל הערה 3), עמ' 274; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 156; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 192. סימן השאלה בצד השורש (ח.ט.ר.) הוא מפני שעדיין לא נמצא גירון ראוי למילה זו.
- 41 ראו גם EA 62:33) *ú-WA-i-mi*; אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 32; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 38; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 225; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 167; *DNWSI*, עמ' 367; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 180–181; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201; CAD U/W, עמ' 360. עברית: 'חי' (KAI 196: 12); פיניקית: 'חיים' (KAI 13: 7) ועוד.
- 42 במשמעות 'פה'. אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 73; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 40; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 223; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 223; *DNWSI*, עמ' 380; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 182; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 176. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *ia'-pu* (להלן מספר 38, י.פ.), לשתיה מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנסו (לעיל הערה 26).
- 43 אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 234; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 41; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 223; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 227; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 79; *DNWSI*, עמ' 38; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 191; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 180. פיניקית: 'חמית' (KAI 26A i: 13, 17) ועוד; מואבית: 'חמת' (KAI 181: 21).
- 44 ראו גם EA 253: 24) *yi-in-né-nu-nu-mi*. (EA 253: 24) אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *Ahw*, עמ' 217; CAD E, עמ' 164; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 42; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 224; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 219; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 155; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 176–177; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 174.

החנף (חטא, עוול) אשר זממו נגדי 45. (EA 288: 7–8)	<i>ḥa-an-pa</i>	30. ח.נ.פ.
\ הכול נלקח מבית עבדך: נלקח הכסף, נלקח האנשים ונלקח הצאן; ערי אדוני חוטר 46. (EA 263: 9–13)	<i>ḥa-si-lu</i>	31. ח.ס.ל
\ נתנו להם מזון, שמן וכל מחסורם 47. (EA 287: 15–16)	<i>ma-aḥ-si-ra-mu</i>	32. ח.ס.ר
\ עתה אנוכי חורש בשנם (10–12) (EA 365: 48)	<i>aḥ-ri-šu</i>	33. ח.ר.ש
\ הכן מצרכים לפני בוא הצבא הסדיר של המלך אדוני 49. (EA 337: 8–12)	<i>ma-aṭ-ni-a</i>	34. ט.נ.א

- 45 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD H*, עמ' 80; *AHw*, עמ' 320; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 47; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 223; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 331; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 47; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217.
- 46 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD H*, עמ' 166; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 43; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 225; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 313–312; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 290; *DNWSI*, עמ' 391; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 187. ראו במיוחד M. Held, 'Studies in Comparative Semitic Lexicography', H. G. Güterbock and T. Jacobsen (eds.), *Studies in Honor of Benno Landsberger on his Seventy-Fifth Birthday, April 21, 1965* (AS 16), Chicago, IL 1965, pp. 398–401, המוכיח על ידי השוואות לשפות שמיות אחרות שבהן מצוי השורש ח.ס.ל, כגון עברית מקראית (דב' כח 38) וארמית, כי המובן הנכון של מילה זו הוא 'חוסלו, נגמרו'. אולם ההוכחה החשובה ביותר היא ההשוואה הסמנטית לאכדית *gamāru* בתוך מכתבי אל-עמארנה עצמם, למשל *gamrat māṭ šarri bēliya* 'ארץ המלך אדוני חוסלה' (EA 273: 11–12). מורן מוסיף בצדק כי השורש ח.ס.ל באותו המובן מופיע גם באוגריתית (*Ugaritica* 7), עמ' 52 (ראו הנ"ל [לעיל הערה 10]), עמ' 313, הערה 3, למעלה). אין לקבל את תרגום קטע זה אצל כוכבי-רייני (השוו הנ"ל [לעיל הערה 10]), עמ' 197.
- 47 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 48; *CAD M/1*, עמ' 116; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 243; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 88; והסיכום עמ' 92; *DNWSI*, עמ' 614; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 200; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 213.
- 48 ראו גם גלוסה (EA 226: 11) *aḥ-ri-šu* [10]. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; *CAD E*, עמ' 287; *CAD H*, עמ' 96; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 45; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 225; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 363; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 52; *DNWSI*, עמ' 40; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 186–185; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 202.
- 49 ראו גם גלוסה (EA 337: 21) *ma-aṭ-ni-a* 'malania' (EA 337: 21) – הקריאה אינה נכונה; W. L. Moran, 'A Note on igi-kár', *Acta Sumerologica* 5 [1983], 'provisions, supplies' pp. 175–177; הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 358, הערה 1; השו גם יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 425; כוכבי-רייני [לעיל הערה 10], עמ' 275. אין לקבל את הגירסון שהציע מורן במאמר הנ"ל, מפני שלהתפתחות הסמנטית שהוא מציע מפיניקית *mḥn* במובן 'אססלה שהוקמה' אין תקדים בשום

35. י. ב. ל.	<i>ú-bi-il</i>	הנה אנוכי חבר המלך, מוביל-מס המלך אנוכי (EA 288: 11–12). ⁵⁰
36. י. ד.	<i>ba-di-ú</i>	\ וסרת לקח את כסף פדיונו מידו (EA 245: 33–35). ⁵¹
37. י. ח. ד. נ.	<i>ya-hu-du-un-ni</i>	\ אך אנוכי מביא לבדי עובדי-מס (EA 365: 23–25). ⁵²
38. י. פ. י.	<i>ʿia-pu</i>	\ דבר יפה אשר נשלח אליי מן המלך אדוני, לא ניתן לי (EA 138: 126–129). ⁵³
39. י. פ. ק.	<i>ia-pa-aq-ti</i>	\ שלחתי 10 (פסלי) נשים מזוככית גולמית (EA 64: 20–23). ⁵⁴

שפה שמית קדומה. אמנם המובן של מילה זו ידוע מן האכדית וכן מן המקביל השומרי, אולם הגירון אינו ידוע.

50 השוו גם *ú-bi-li-mi* (EA 287: 55). אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 256; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 331, הערה 2; רייני (לעיל הערה 5), עמ' 49; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217; *CAD U/W*; עמ' 14. יש לציין כי המילה נוטה כאן בצורת הבינוני הכנעני *ūbilu*, המקבילה לצורת הבינוני באכדית (*w)ābilu*) באותו המובן ומאותו השורש (ראו *CAD A/I*, עמ' 53). הצורות השונות בין שתי השפות הן כתוצאה מן המעטק הכנעני $\bar{a} > \bar{u}$, המצוי בכנענית ואיננו באכדית.

51 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; *CAD B*, עמ' 27; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 49; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 285; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 76; *DNWSI*, עמ' 433; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201. לדין נוסף בגלוסה זו ראו לעיל מספר 12, ב. עברית: 'יד' (*KAI* 197: 7); פיניקית: 'יד' (*KAI* 24: 13) ועוד; אדומית: 'בד' 'ביד' (*RB* lxxiii 399: 3), ההקשר באדומית קשה ושביר.

52 ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 51; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 286; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 363; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 149; *DNWSI*, עמ' 454; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 195–196; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 202. הגלוסה *ya-hu-du-un-ni* היא תואר פועל הבא בצירוף הכינוי החבור. לתואר פועל בכינוי חבור ראו לעיל גם דיון מספר 2, א.ח.ר.ן.

53 אבלינג (לעיל הערה 6), *CAD I-J*, עמ' 325; *AHw*, עמ' 412; עמ' 1546; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 52; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 288; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 196; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 176. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת (*ha-mu-du*) (לעיל מספר 27, ח.מ.ד.), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26).

54 מילולית 'הוצאתי'. סיון (לעיל הערה 8), עמ' 291; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 135, הערה 2 וכל הביבליוגרפיה הנוספת שם; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 234. יש לציין כי התרגום ל-*EA* 64: 20–23 שלעיל מבוסס על תרגומה של כוכבי-רייני. ככל הנראה תרגום זה מבוסס על הקריאה *mi-ki* 'זוככית גולמית' (ראו *CAD M/2*, עמ' 7, ערך *mekku*) המצוי גם ב-*EA* 148: 5. קריאה זו נרמזה כבר אצל קנודצון (לעיל הערה 13), עמ' 354, הערה 7.

40. י.צ.א. *yi-ša* \ וַיִּצְאֵנָה נָא אֵלַי (EA 151: 70).⁵⁵
mu-ú-ṣaḥ \ וַיִּינַתֵּן דָּגָן מוֹצֵא יָרֵמֶת (EA 85: 34–35).⁵⁶
41. י.צ.ב. /
 נ.צ.ב. *it-ta-ša-ab* \ אֲשֶׁר כָּל הָאֲרָצוֹת מוֹצְבוֹת בְּכַסְחָה בַּחוּזֵק יָד
 (EA 147: 11–12).⁵⁷
42. י.ר.י. *tu-ra* \ וְסוֹסְתֵי נוֹרְתָה (EA 245: 8–9).⁵⁸
43. י.ש.ר. *yu-ša-ru* \ וּלְפָנַיִם (הוּא) שְׁלַח כֶּסֶף מֵהָאֲרָמוֹן לְאֲבוֹתַי וְכָל דָּבָר
 לְמַחִייתָם (EA 126: 18–21).⁵⁹
44. כ.ב.ד. *ka-bat-tu-ma* \ 7 פְּעָמִים הַשְׁתַּחֲוִייתִי עַל הַיְכָבֵד וְעַל הַגֵּב
 (EA 366: 9–10).⁶⁰
45. כ.ב.ד. *yu-ka-bi-id* \ וְהוּא מִכְבֵּד אֶת אַחֵי הַצְעִירִים (הַחֲשׁוּבִים פְּחוֹת)
 (EA 245: 39–40).⁶¹
- 55 ראו גם *ia-iš-ni* (EA 282: 14); *ú-ša-ka* (EA 82: 29); אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 53; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 292; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 239; *DNWSI*, עמ' 465; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425. כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 256. עברית: 'מוצא' (KAI 189: 5); פיניקית: 'מצא' (KAI 19: 1; 26: A i 4, 21; ii 2) ועוד.
- 56 במשמעות 'תוצרת'. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 54; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 248; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 156; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 127.
- 57 מילולית 'מוצבת'. ראו גם *it-ta-ša-ṣab* (EA 148: 42); *ni-ta-ṣaḥ-ṣab* (EA 151: 42). אולברייט (לעיל הערה 26), עמ' 198, הערה 9; *AHW*, עמ' 755a; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 79; *CAD N/2*, עמ' 33; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 254, רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 95; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 255. פה"פ החסרה מאפשרת לנתח את השורש בשני אופנים, י.צ.ב. או נ.צ.ב. השוו סיון (לעיל הערה 8), עמ' 172, 182.
- 58 סיון (לעיל הערה 8), עמ' 170, 292; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 38; *DNWSI*, עמ' 471; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201.
- 59 ראו גם *yu-ša-ṣru* (EA 126: 40). מורן (לעיל הערה 10), עמ' 205; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 163, 232; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 163; *CAD U/W*, עמ' 325.
- 60 במשמעות 'בטן'. ראו גם *ka-ba-tu-ma* (EA 64: 7); והגלוסה *ka-ba-tum-ma* (EA 215: 4); *ka-ib-du-ma* (EA 316: 9). *CAD K*, עמ' 14; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 235; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 364; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 232; *DNWSI*, עמ' 484; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 210.
- 61 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 55; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 177, 237; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 157; *DNWSI*, עמ' 484; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201. פיניקית: 'יכבד' (KAI 24: 14, 15).

46. כ.ו.ן. *ku-na* \ היכון לפני הצבא הגדול (EA 147: 36–37).⁶²
47. כ.ז.ב. *ᵀka-az-bu-tu* \ ודיברת כזב (EA 129: 36–37).⁶³
48. כ.ח.ש. *ka-aḥ-šu* כיסא אחד מצופה זהב (EA 120: 18).⁶⁴
49. כ.ל.ב. *ki-lu-bi* \ כמו ציפור בכלוב, כך אנוכי בגבל (EA 74: 45–48).⁶⁵
50. {כ.מ.ם} (?) *ka-ma-ᵀmi* \ ודיברת {כזב} (EA 129: 36–37).⁶⁵
51. כ.ר.כ.ר. *kā-ak-kā-ru* 2 כיכרות כסף, 10 מנה משקלם (EA 41: 42).⁶⁷
52. ל.א.ם. *le-me-ma* \ לרגלי המלך אדוני, שמש, השחר (על) העמים (EA 195: 11–13).⁶⁸
- 62 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546, 1547; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 56; CAD K, עמ' 171; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 239; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 233–234, ראו במיוחד הערה 8; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 66; DNWSI, עמ' 493; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 197. כוכבי-רייני מתרגמת: 'היה מוכן) לבוא הצבא הגדול' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 256 [קולציה של רייני 10.4.2001]).
- 63 ראו גם *ka-az-bu-ti* (EA 362: 53); CAD K, עמ' 310; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 236; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 209; הונגרד (לעיל הערה 26), עמ' 105; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 165. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *ka-ma-ᵀmi* (להלן מספר 50, {כ.מ.ם}), לשת מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26).
- 64 *AHw*, עמ' 420; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 58; CAD K, עמ' 36; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 235; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 199, הערה 8; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 197; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 159.
- 65 ראו גם גלוסה *ki-lu[-bi]* (EA 116: 18); וללא סימן גלוסה *ki-lu-bi* (EA 79: 36; 81: 35; 105: 9). אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 59; CAD K, עמ' 361; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 237; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 143; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 128; DNWSI, עמ' 510; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 119. על משל זה, שהוא המשל המתייחס לְחֵי הנפוץ ביותר במכתבי אל-עמארנה, ועל המשל המפורסם המקביל שבאנאלים האשוריים, ראו מאמרו של פרופ' חיים כהן (באנגלית) בספר הזיכרון לאביגדור הורוביץ *Marbeh Hokmah*, העומד להתפרסם בשנת 2014 (וכן הביבליוגרפיה הנוספת הנמצאת שם).
- 66 CAD K, עמ' 109; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 235. ארצי מסביר את הגלוסה שלעיל ככתיבה אכדית (פ' ארצי, 'הגלוסת בתעודות אל-עמארנה: לחקר מסורת הכתיבה של הסופרים בכנען ערב כיבוש הארץ', בר אילן א' [תשכ"ג], עמ' 38 ואילך). מורן וכוכבי-רייני אינם מקבלים דעה זו ואינם מתרגמים את הכתיבה (מורן [לעיל הערה 10], עמ' 209, ראו במיוחד עמ' 210–211, הערה 17; כוכבי-רייני [לעיל הערה 10], עמ' 165). סימן השאלה בצד השורש {כ.מ.ם} הוא מפני שעדיין לא נמצא גירון ראוי למילה זו. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *ᵀka-az-bu-tu* (לעיל מספר 47, כ.ז.ב.), לשת מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26).
- 67 ראו גם *ka-rak-ᵀka-ru* (EA 53: 32); CAD K, עמ' 46; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 235; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 114; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 94.
- 68 מילולית 'הלאומים'. ראו גם *li-mi-ma* (EA 205: 6) 'peoples' (מורן [לעיל הערה 10], עמ' 273, ראו

53. ל.ב.נ.ת *la-bi-tu* \ לְבִנָּה מִשָּׁה מִתַּחַת חֲבֵרְתָהּ, אֶךְ אֲנוּכִי לֹא אֲמוֹשׁ
מִתַּחַת רִגְלֵי הַמֶּלֶךְ אֲדוֹנִי (EA 296: 17–22).⁶⁹
54. ל.ב.ש *ma-al-ba-ši* \ כֶּסֶף, זֶהָב, מִלְבוּשׁ (EA 369: 9).⁷⁰
55. ל.י.ל *ṛle-ṛlar* \ עֵתָה אֲנִי שׁוֹמֵר עַל מִגִּידוֹ, עֵיר הַמֶּלֶךְ אֲדוֹנִי, בִּיּוֹם
וּבְלִיל (EA 243: 10–13).⁷¹
56. ל.ק.ח *[la]-qa-ḥu* (הֵם) לִקְחוּ אֶת כְּלֵיהֶם וּפְרָצוּ אֶת עֲלֵיית הַגַּג
(EA 287: 36–37).⁷²
- (מ.א.נ.ש) *ma-na-aš* \ צֵרָה (EA 68: 23–26).⁷³
57. מ.ו.ת *ti-mi-tu-na-nu* \ אֵתָה הַמְּחַיֶּיָּה אֹתָנוּ וְאֵתָה הַמְּמִית אֹתָנוּ
(EA 238: 31–33).⁷⁴
-
- במיוחד הערה 2; רייני [לעיל הערה 5], I, עמ' 142; יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 425. אין לקבל את תרגומה של כוכבי־רייני לקטע זה: 'לרגלי המלך, אדוני, השמש בוקר ולילה' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 290). ככל הנראה כוכבי־רייני קראה את המילה הנדונה *le-me-ma* אחרי *sēri* ותרגמה 'בוקר ולילה'. ראו גם אצל קנדורצון [לעיל הערה 13], עמ' 720–721. יש לציין כי מילה זו בצורת *l'im* מצויה גם באוגריתית באותו המובן. ראו *DULAT*, עמ' 487–488 (בעדויות נוספות לקיום מילה זו באבלה, מארי ואמר).
- 69 ראו גם גלוסה *la-bi-tu* (EA 266: 20). אבלינג [לעיל הערה 6], עמ' 1547; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 240; מורן [לעיל הערה 10], עמ' 338; רייני [לעיל הערה 5], I, עמ' 53; *DNWSI*, עמ' 630; יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 425; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 273. יש לציין כי קטע זה מופיע גם בפעם השלישית אולם ללא סימן הגלוסה (EA 292 13–17).
- 70 *AHw*, עמ' 724; ברקר [לעיל הערה 7], עמ' 61; *CAD M/1*, עמ' 162; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 243; מורן [לעיל הערה 10], עמ' 366; *DNWSI*, עמ' 630; יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 426; ניל"י [לעיל הערה 15], עמ' 200–201; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 194. יש לציין כי צורה זו שווה לצורה האכדית הרגילה *nalbašu* (*CAD N/1*, עמ' 234) ללא המעטק, המצוי רק באכדית, היינו מ"ם תחילית <נ"ן תחילית אם אחת מאותיות השורש היא אחת מעיצורי בומ"פ הפוצצים.
- 71 אבלינג [לעיל הערה 6], עמ' 1547; ברקר [לעיל הערה 7], עמ' 62; *CAD L*, עמ' 184; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 241, לפי קריאה של רייני (*ṛle-ṛlar*). ראו A. F. Rainey, 'Morphology and the Prefix-Tenses of West Semitized El-Amarna Tablets', *UF 7* (1975), p. 405. הערה 10, עמ' 297; רייני [לעיל הערה 5], II, עמ' 229; *DNWSI*, עמ' 577; יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 425; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 199. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *mi-ša* (להלן מספר 62, מ.י.ש), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו [לעיל הערה 26]. פיניקית: ל"ל' (*KAI 26A ii: 17*) ועוד.
- 72 ראו גם *la-qi-ṛhu* (EA 287: 56). אבלינג [לעיל הערה 6], עמ' 1547; *AHw*, עמ' 537; ברקר [לעיל הערה 7], עמ' 63; *CAD L*, עמ' 100; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 241; מורן [לעיל הערה 10], עמ' 328; רייני [לעיל הערה 5], II, עמ' 290, 304; יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 425; ניל"י (הערה 15 לעיל), עמ' 189–199; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 214. עברית: 'לקח' (*KAI 200: 9*) ועוד; פיניקית: 'לקח' (*KAI 37B: 7*) ועוד; מואבית: 'אקח' (*KAI 181: 17, 20*). ראו לעיל מספר 8, א.נ.ש.
- 74 מילולית 'אתם המחיים אותנו [...] אתם הממיתים אותנו'. אבלינג [לעיל הערה 6], עמ' 1548;

- יש מוות בארצות (EA 362: 47).⁷⁵
- \ *mu-tu-mi*
- מחטורם (16) (EA 287: 76).⁷⁶ \ *ma-aḥ-sí-ra-mu* (מ.ח.ס.ר)
- ועד הגעתי הרגוהו (14–13) (EA 245: 77).⁷⁷ \ *ma-aḥ-šú-ú* (מ.ח.ץ)
- מצרכים (9) (EA 337: 78).⁷⁸ \ *ma-aḥ-ni-a* (מ.ט.נ.א)
- מי יעמוד בפני צבא המלך? (65) (EA 362: 79).⁷⁹ *mi-ia* (מ.י.)
- לרגלי אדוני 7 ו 7 פעמים נפלתני (4–5) (EA 65: 80).⁸⁰ *mi-la* (מ.י.ל.) (?)
- יום-יום הוא אינו מניח לי להביא מים \ *ṣma* (מ.י.ם)
- (EA 146: 20–21).⁸¹
-
- ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 64; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 176, 250; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 295; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 46; *DNWSI*, עמ' 605; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי רייני (לעיל הערה 10), עמ' 204–205. יש לציין (כפי שמורן ורייני מעירים בצדק), כי בהקשר הנדון הנושא (שם הגוף *attūnu*) ושתי צורות הפועל באים בנטיית רבים ללא סיבה ברורה. עמונית: 'מתן' (*BASOR* cxcii 8: 2).
- 75 *DNWSI*, עמ' 607; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425. מורן וכוכבי רייני בוחרים לתרגם את התיבה ביתר חופשיות 'There is pestilence in the lands' (מורן [לעיל הערה 10], עמ' 360; וגם כוכבי רייני [לעיל הערה 10], עמ' 167). התרגום לעיל מבוסס על התרגום של רייני ([לעיל הערה 5], II, עמ' 154). בשורש זה נמצא גם את התיבה *ma-at-ti* 'אני נכון למות למענך' (EA 287: 70; 289: 50). רייני (לעיל הערה 10), II, עמ' 364; כוכבי רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214, 215. אין לקבל את העתו של מורן המזהה בתיבה *ma-at-ti* את השורש (מ.ד.) (*md*), שהוא מקבילה למילה 'תמיד' בעברית, ועל כן מתרגם: 'I am always yours' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 330, הערה 20).
- 76 ראו לעיל מספר 32, ח.ס.ר.
- 77 מילולית 'מוחצוהו'. ראו גם *mi-ḥi-ša* (EA 335: 8). אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 66; *N. Na'aman, 'The Origin and Historical Background of Several Amarna Letters', UF 11 (1979), pp. 673–684*; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 247; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 292; *DNWSI*, עמ' 614; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201.
- 78 ראו לעיל מספר 34, ט.נ.א.
- 79 ראו גם 68 (EA 362: 68); *mi-ia-mi* (EA 85: 63; 94: 12); *mi-ia-ti* (EA 254: 8); *AHw*, עמ' 651; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 68; רייני (לעיל הערה 13), עמ' 21–20, 82; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 129, 248; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 360; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 51; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי רייני (לעיל הערה 10), עמ' 167. יש לציין כי כתיבה זו בסימן *-ia* (או *ya*) וכן הכתיבה של מילה זו באוגריתית *my* (*DULAT*, עמ' 607) מוכיחות כי אכן מדובר ביו"ד עיצורית בסוף מילה זו. עברית: 'מי' (KAI 192: 3, 195: 3) ועוד; פיניקית: 'מי' (KAI 13: 3) ועוד.
- 80 ראו גם 5 (EA 282: 4; 283: 5); *mi-<ia>* (EA 284: 4); *mi-li* (EA 225: 6); *CAD M/2*, עמ' 66; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 349; כוכבי רייני (לעיל הערה 10), עמ' 277. מורן מתרגם '7 times and 7 times, here and now' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 136). סימן השאלה בצד השורש (מ.י.ל.) הוא מפני שעדיין לא נמצא גירון ראוי למילה זו.
- 81 ראו גם גלוסה *mé-ma* (EA 155: 10); *mi-ma* (EA 148: 12) וללא סימן גלוסה: *mé-e-ma* (EA 148: 81)

66. מ.ר. *mu-ur-ra* \ וישלח המלך אדוני מור לבריאות
 88. (EA 269: 13–17)
- (מ.ר. ב.ד.) *ma-ʿar^h-ba-ʿdu* 15 שמיכות (EA 120: 21).⁸⁹
 (מ.ר. ג.ן.) *mar-ia-nu-ma* ככבים (EA 107: 42–43).⁹⁰
 67. מ.ר.ר. *yu-ša-am-ri-ir* לו יגרש המלך, השמש, את הבוגדים מלב ארצו
 91. (EA 103: 30–32)
- (מ.ש.כ.ן.) *ma-aš-ka-na-a-ka* משכנותיך (EA 306: 28–31).⁹²
 (מ.ש.ק.ל.) *maš-qa-al[-šū-nu]* \ משקלם (EA 327: 10).⁹³
 68. נ.ג.ע. *ig-gi-ú-šū* ראה, זמרך מלכיש – היכוהו העבדים אשר הצטרפו
 לעפרו (EA 288: 43–44).⁹⁴
69. נ.ו.ח. *nu-uh-ti* \ ומשום חוזק זרוע המלך אני בטוח
 95. (EA 147: 54–56)
70. נ.ח.ש.ת. *nu-ḥu-uš-tu⁴* \ נלקחה הנחושת (EA 69: 27–28).⁹⁶
- 88 *CAD M/2*, עמ' 221; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 316; *DNWSI*, עמ' 682; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 196. למובן המילה הכנענית *ripātu* 'רפאות, בריאות' בהקשר זה ראו דיון להלן מספר 105, ר.פ.א. פיניקית: 'מר' (*MUSJ* xlv 262:1).
- 89 ראו להלן מספר 102, ר.ב.ד.
- 90 ראו להלן מספר 104, ר.ג.ן.
- 91 ראו גם *tu-ša-am-ri-ru* (EA 77:24); *šū-um-ʿri^h-ʿir^h* (EA 185: 74). ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 74; J. L. Boyd, 'A Collection and Examination of the Ugaritic Vocabulary Contained in the Akkadian Texts from Ras Shamra', Ph.D. dissertation, The University of Chicago, 1975, *CAD M/1*; pp. 133–134; עמ' 268; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 180, 249; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 176; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 159; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 142.
- 92 ראו להלן מספר 109, ש.כ.ן.
- 93 ראו להלן מספר 118, ש.ק.ל.
- 94 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 331, ראו במיוחד עמ' 332, הערה 10; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217. לשימוש בשורש במובן 'להכות', השוו תה' עג 14, ובמיוחד יש' נג 4. ראו *BDB*, עמ' 619.
- 95 מילולית 'אני נוח'. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 75; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 256; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 233; *DNWSI*, עמ' 721; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 256. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *ba-ti-i-ti* (לעיל מספר 13, ב.ט.ח.), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26). פיניקית: 'נח' (*KAI* 58).
- 96 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; יאנגבלד (לעיל הערה 3), עמ' 59; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 77; *CAD N/2*; עמ' 322; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 255; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 138; *DNWSI*, עמ' 726; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 116–117. פיניקית: 'נחשת' (*KAI* 10: 4; 31: 1) ועוד.

71. נ.מ.ל. (ה) *na-am-lu* כאשר נמליים נמחצות, הן אינן (מקבלות) (את הדבר) אלא נושכות את יד האיש אשר מחצן
 97. (EA 252: 16–19).
72. נ.פ.ל *nu-pu-ul-mi* נפול תחתם וימחצוך אויבי! (EA 252: 25–28).⁹⁸
 (נ.צ.ב) *it-ṭa-ša-ab* מוצבות (EA 147: 11–12).⁹⁹
 (נ.ק.ב) *ma-qi-bu* [1] מקבת [...] (EA 120: 11).¹⁰⁰
 (נ.ק.ם?) *li-iq-qi-im-mi* לו (ינקום) המלך את עירו לבל יתפוס אותה לְבֹאֵי
 (EA 244: 25–28).¹⁰¹
74. נ.ש.א *na-aš-ša-a* \ לו ידע המלך אדוני שהרגתי את (איש) העפירו, אשר נשא נגד הארצות שנתן לי האל של המלך אדוני (EA 366: 11–16).¹⁰²

- 97 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; אולברייט (לעיל הערה 15), עמ' 31, הערה 14; *AHw*, עמ' 725; *CAD N/1*, עמ' 208; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 251; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 305; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 205; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 192. לתרגומים אפשריים אחרים ודיון בהקשר זה ראו להלן מספר 93, {ק.ב.ל.}
- 98 אולברייט (לעיל הערה 15), עמ' 32, הערה 23; *AHw*, עמ' 734; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 78; *CAD N/1*, עמ' 277; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 254; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 305–306; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 88; III, עמ' 40; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 205–206; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 193.
- 99 ראו לעיל מספר 41, י.צ.ב./נ.צ.ב.
- 100 *AHw*, עמ' 607; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 73; *CAD M/1*, עמ' 252; בויד (לעיל הערה 91), עמ' 144–148; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 244; *J. Huehnergard, Ugaritic Vocabulary in Syllabic Transcription* (HSS 32), Atlanta, GA 1987, p. 154; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 198; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 159. על מילה זו ראו גם הדיון המקיף אצל ח' כהן וי' קליין, "חרמש" ו"מגל" במקרא ומקבילותיהם: אוגרית *ḥarmit* ואכדית *niggallu*, ד' טלשיר ואחרים (עורכים), תשורה לשמואל: מחקרים בעולם המקרא, ירושלים 2001, עמ' 264.
- 101 ראו גם *yi-qi-im* (EA 271:13; 274:10), *yi-qi-im-ni* (EA 282:13), *yi-qi-im-ni-mi* (EA 250:20), *yi-qi-im* (EA 283:16). ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 80; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 199. ה־*CAD* מסמן את השורש כשמי מערבי, אולם אינו בטוח כי אכן מדובר כאן בשורש 'נקם' או אולי המקור בא מן ה־*ekēmu* 'לקחת בכוח' (השוו *CAD N/1*, עמ' 328–329). ככל הנראה זוהי גם קריאתו של רייני המתעתק: *li-ik-ki-mi* ומתרגם *so may the king deliver his city lest Lab'ayu capture it*. (הנ"ל [לעיל הערה 5], II, עמ' 252, 143). משלא נמצא סימן גלוסה או עדות לשורש זה בשפות שמיות צפון מערביות אחרות ומשלא נמצא הוכחות אחרות, אני מותירה את השורש כשורש כנעני המוטל בספק, וזאת הסיבה לסימן השאלה ולהיעדרו של מספר בצד השורש.
- 102 במשמעות 'התקומם'; *N. Na'aman, 'The Political Disposition and Historical Development of Eretz-Israel according to the Amarna Letters'*, Ph.D. dissertation, Tel Aviv university, 1975, p. 120; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 364; *DNWSI*, עמ' 760; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 210. פיניקית: 'צא' (*KAI* 14:5, 7, 10, 21) ועוד;

75. ג.ת.ן	<i>an-ti-in-nu</i>	לא אתן לאנשי צֶמֶךְ להיכנס אל עירי
		¹⁰³ .(EA 96: 7–10)
76. ס.ו.ס	<i>sú-ṛú[-sí-ma]</i>	לֹי יִשְׁלַח אֲדוֹנִי חִיל־מִצַּב וְסוֹטִים
		¹⁰⁴ .(EA 263: 23–25)
77. ס.י.ר	<i>sí-ri</i>	נְעִשִׁיתִי כְמוֹ סִיר חָבּוּל בְּגִלְלַת יַד הַסֵּת
		¹⁰⁵ .(EA 297: 12–16)
78. ס.כ.ן	<i>sú-ki-ni</i>	אֵיךְ נִמְלֵט מֶלֶךְ פֶּחָל מִפְּנֵי סוֹכְנֵי הַמֶּלֶךְ אֲדוֹנִי?
		¹⁰⁶ .(EA 256: 7–10)
79. ע.ב.ד	<i>ú-bu-dì</i>	נָתַתִּי אֶת פְּנֵי לְרֵאוֹת / לְעַבְדֹּד אֶת הַמֶּלֶךְ אֲדוֹנִי
		¹⁰⁷ .(EA 151: 19–21)
80. ע.ז.ר.ת	<i>i-zi-ir-tas</i>	כְּדֵי שִׁיתֵן לָךְ צְבָא וּמִרְכָּבוֹת, עוֹרָה בְּשִׁבְלֶךָ, כְּדֵי

מואבית: 'אצא' (KAI 181:30) ועוד.

- 103 ראו גם *ia-ti-na* (EA 83: 31) אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; 'Notes on the; 1547', D. W. Young, *Root NTN in Biblical Hebrew*, VT 10 (1960), pp. 457–459; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 255; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 170; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 368; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 136. ככל הנראה ה' n בשורש (an-) מעידה על השפעה אמורית ולא על עיצור שורשי כנעני מקורי (ראו W. F. Albright, 'A Hebrew Letter from the Twelfth Century B.C.', BASOR 73 [1939], p. 10; הנ"ל [לעיל הערה 84], עמ' 30, הערה 17). פיניקית: 'אתן'; עמונית: 'נתן' (AUSS 2:6) ועוד; אמורית: 'תן' (TeAv xii 97:3).
- 104 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547–1549; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 82; CAD S; עמ' 418; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 268; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 312; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 20; DNWSI; עמ' 795; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 197. למרות סימן הגלוסה והעובדה כי הצורה האכדית הרגילה היא אך ורק *sísú* (ראו CAD S; עמ' 328–334), מקובל על כולם כי השורש אינו שמי מקורי. פיניקית: 'סס' (KAI 26A i: 7).
- 105 ראו גם *<st>-ri* (EA 292: 47) 'Reflections on the Suffix Conjugation in West; Semitized Amarna Tablets', A. F. Rainey, UF 5 (1973), p. 251, n. 82; II, עמ' 335; CAD Z; עמ' 134; CAD R; עמ' 416; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 339; הערה 1; DNWSI; עמ' 801; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; ניל"י (הערה 15 לעיל), עמ' 215–216; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 225.
- 106 במשמעות 'נציבי המלך'. ראו גם *sú-ki-na* (EA 362: 70) אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1549; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 83; CAD S; עמ' 354; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 267; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 309; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 20; DNWSI; עמ' 785; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 207. פיניקית: 'סכן' (KAI 1:2) ועוד.
- 107 ראו גם *ú-bu-ud* (EA 152: 56) ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 85; C. Grave, 'Northwest Semitic; *šapānu* in a Break-up of an Egyptian Stereotype Phrase in EA 147', *Orientalia* 51 (1982), p. 166, n. 30; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 239; הערה 1; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; CAD U/W; עמ' 16; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 226; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 258. פיניקית: 'עבד' (KAI 26A iii 10; C iv 11).

- שתשמרו את העיר (EA 87: 11–14).¹⁰⁸
81. ע.י.ן. *ḥe-na-ia* \ ועלזו לבי וראשי התרומם ושתי עיני ברקו
(EA 144: 15–17).¹⁰⁹
82. ע.ל. *ḥu-ul-lu* \ ועתה שמתה את עול המלך אדוני על צווארי ואני
נושא אותו (EA 296: 36–39).¹¹⁰
83. ע.פ.ר. *ḥa-pa-ru* \ המלך אדוני כתב לעבדו ולעפר רגליו
(EA 143: 10–12).¹¹¹
84. ע.צ.ר. *ḥa-ši-ri* \ נעצרה התבואה לעירי (EA 138: 129–130).¹¹²
85. ע.ש.ר. *a-ši-ru-ma* \ ועתה שלחתי ביד הַי 46 משרתות ו 5 משרתים ו 5
עשירים למלך אדוני (EA 268: 15–21).¹¹³
- 108 ראו גם *i-zir-ṯa* (EA 89: 18); הגלוסה *ú-zir-ri* (EA 250: 47). *CAD* I-J, עמ' 319, *AHw*, עמ' 408; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 100; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 206; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 159; הונגרד (לעיל הערה 26), עמ' 112; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 193; 'חיל-עזר' (כוכבי-רייני [לעיל הערה 10], עמ' 129 [קולציה של רייני 20.9.1999]).
- 109 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD* H, עמ' 195; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 102; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 206; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 230; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 351, *DNWSI*, עמ' 839; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 190; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 283. פיניקית: 'ען' (Syr xlvi 396:2, 4) ועוד.
- 110 ראו גם *ḥu-li* (EA 257:15). אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD* H, עמ' 230; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 103; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 221; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 339; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 119, *DNWSI*, עמ' 843; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 191; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 273.
- 111 ראו גם גלוסה *a-pa-ru* (EA 141: 4; 364: 8); וללא סימן גלוסה *up-ri* (EA 174: 5) *up-ri* (EA 183: 7); *up-ri* (175: 5; 177: 4; 182: 3; 363: 5); *AHw*, עמ' 1546; עמ' 734 *CAD* A/2, עמ' 166, H, עמ' 84, U/W, עמ' 189; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 105; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 204; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 229, *DNWSI*, עמ' 879; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 205–206; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 180.
- 112 ראו גם *ḥaziri* 'he holds back(?)' (EA 138: 80). אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 106; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 207; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 166; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 151, *DNWSI*, עמ' 881; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 187; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 176.
- 113 הכוונה לבעיל תפקיד ממלכתי. A. F. Rainey, 'āšīru and ašīru in Ugarit and the Land of Canaan', *JNES* 26 (1967), pp. 296–301. הערה (39), עמ' 21; *CAD* A/2, עמ' 332, 440; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 205; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 316, הערה; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427. כוכבי-רייני אינה מתרגמת את התיבה ומתירה אותה כבמקור (*ašīrūma*), ככל הנראה כדי לציין תפקיד ממלכתי לא ידוע. ראו הנ"ל (לעיל הערה 10), עמ' 196.

EA 104: (1) ו(פה) נעֶשֶׂה (ההסכם) עם העֶפִירוּ	<i>pu-ú</i> (?) (ה) (פ)	
114. (53–54)		
\ מילת המלך הולכת לפניו (EA 155: 46). ¹¹⁵	<i>pa-ni-mu</i>	86. פ.נ.י.ם
\ הכול נלקח מבית עבדך: הכסף נלקח, האנשים נלקחו, הצאן נלקח (EA 263: 9–12). ¹¹⁶	<i>šú-ú-nu</i>	87. צ.א.ן
ראה, המלך אדוני, הצדק עמי (EA 287: 32). ¹¹⁷	<i>ša-du-uq</i>	88. צ.ד.ק
\ על בטני ועל גבי אני נושא את דבר המלך אדוני (EA 147: 39–40). ¹¹⁸	<i>šú-ri-ia</i>	89. צ.ה.ר
\ אני במצוקה ובלחץ (EA 127: 34). ¹¹⁹	<i>šī-ir-ti</i>	90. צ.ו.ר

- 114 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; M. Greenberg, *The Hab/piru*, New Haven, CT 1955, p. 92; J. Bottéro, *La Problème des Habiru à la 4e RAI*, Paris 1954, p. 38; בוחל (לעיל הערה 17), עמ' 71; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 259. מאידך גיסא מורן, ה־CAD וכוכב־רייני אינם מתרגמים את התיבה (השוו מורן [לעיל הערה 10], עמ' 177, ראו במיוחד עמ' 178, הערה 5; CAD E, עמ' 216; כוכב־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 143). עדות אפשרית בעד קיום שורש זה באה מאוגריתית לפי הצורה 'פ' (ראו *DULAT*, עמ' 657), ומעברית אפיגרפית 'פה' לפי הטקסט B:1 191 *KAI* (לפי *DNWSI*, עמ' 902, קריאה זו איננה בטוחה). משלא נמצא סימן גלוסה או הוכחות אחרות, אני מותירה את השורש כשורש כנעני המוטל בספק, וזאת הסיבה לסימן השאלה ולהיעדר מספר בצד השורש.
- 115 מילולית 'פניהם' כמילת יחס 'לפניהם'. סיון (לעיל הערה 8), עמ' 133; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 241; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427. ה־CAD מציין כי המשמעות אינה ידועה (*CAD P*, עמ' 82); כוכב־רייני מתרגמת (ללא הסבר כלשהו): 'למען המלך ימות' ([לעיל הערה 10], עמ' 285). רייני מגדיר את הגלוסה הזאת פעמיים כ־'obscure' ('לא מובן') ([לעיל הערה 5], I, עמ' 168; III, עמ' 1). ראו גם מורן (לעיל הערה 10), עמ' 242, הערה 3. עברית: 'פני' (*KAI* 200: 5) ועוד; פיניקית: 'פנס' (*KAI* 26A ii 4), 'פן' (*KAI* 4:7) ועוד; מואבית: 'פני' (*KAI* 181:13, 18, 19).
- 116 *CAD S*, עמ' 248; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 107; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 270; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 312; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 290; *DNWSI*, עמ' 954; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 219; כוכב־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 197. פיניקית: 'צאן' (*KAI* 26A iii 9; C iv 9); מואבית: 'צאן' (*KAI* 181:31); עמונית: 'צאן' (*AUSS* xiii 2: 2, 7, 10).
- 117 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; S. I. Feigin, 'Abd-Heba and the Kashi', *JQR* 34 (1943-; עמ' 443ff. pp. 44; *CAD S*, עמ' 59; *AHw*, עמ' 1074; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 108; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 268; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328, הערה 8; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (הערה 15 לעיל), עמ' 216; כוכב־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214. אין לקבל את תרגומו של קולס: 'generous' (השוו 5 [1973], *JANES* 'De l'idéologie Royale', H. Cazelles), פיניקית: 'צדק' (*KAI* 43:11) ועוד.
- 118 ראו גם הגלוסה *šú-úh-ru-ma* (EA 232: 11); וללא סימן הגלוסה *šú-uš-ru-ma* (EA: 64: 7; 65: 5; *CAD S*, עמ' 261; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 109; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 270; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 233; *DNWSI*, עמ' 964; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכב־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 256).
- 119 סיון (לעיל הערה 8), עמ' 270; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 208, הערה 9; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 353; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (הערה 15 לעיל), עמ' 218; כוכב־רייני (לעיל

91. צ.פ.ן *ša-pa-ni-šu* הנותן חיים בנשיפתו הטובה, ושב אל מקום צונו
 (EA 147: 9–10).¹²⁰
92. צ.ר.י *šú-ur-wu* \ נתתי [...] וכד בשמים, צָרִי (EA 48: 5–8).¹²¹
 93. ק.ב.ל (?) *ti-qà-bi-lu* כאשר נמלים נמחצות, הן אינן (מקבלות) את
 הדבר) אלא נושכות את יד האיש אשר מחצן
 (EA 252: 16–19).¹²²
94. ק.ד.ש *qa-di-šu* ידע המלך כי אלוהי גבל הם קדושים (EA 137:)
 (30–32).¹²³
95. ק.ו.י *ia-aq-wu-un-ṛka* \ הכול שמעו כי הוא מקווה לך (EA 145: 27–28).¹²⁴

הערה 10), עמ' 164, כנגד הקריאה המוטעית ב־ CAD Z, עמ' 136. לפי דעתו של פרופ' חיים כהן, המפתח לכוונת גלוסה זו היא הביטוי המקראי 'בְּמַצּוֹר וּבְמַצּוֹק אֲשֶׁר-יִצִּיק לָךְ אֵיבֹךְ (בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ)' המופיע 4 פעמים (דב' כח 53, 55, 57 [השוו גם ירמיהו יט 9]), וכן השוויון בין אכדית *sāqu* (siāqu) והשורש הכנעני צ.ו.ק לפי היבדלות עיצוריים נחציים בלשון האכדית על פי חוק גירס (על שוויון זה ראו ח' כהן, 'חוק היבדלות הנחציים באכדית [חוק גירס] ומקומו בלקסיקוגרפיה המקראית', פרקים לעברית לתקופותיה: אסופת זיכרון לזושהנה בהט, ירושלים 1997, עמ' 33–34); על שתי המילים של חיים כהן אצל ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 219. לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26).

- 120 במשמעות 'מקום סתרו'. אולברייט (לעיל הערה 26), עמ' 198; CAD S; עמ' 96; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 111; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 270; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 255.
- 121 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1549; AHw, עמ' 1115; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 112; סיון (לעיל הערה 8), CAD S, עמ' 261; עמ' 270; הונרגרד (לעיל הערה 100), עמ' 131 ואילך; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 120; DNWSI, עמ' 975; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 220; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 111.
- 122 אולברייט (לעיל הערה 15), עמ' 31, הערה 16; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 113; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 261. שאר המתרגמים מתרגמים אחרת לחלוטין, והשוו את תרגומו של מורן: 'When an ant is struck, does it not fight back and bite the hand of the man that struck it?' [2 עמ' 149, הערה 1; הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 305]; את תרגומו של רייני: 'When ants are smitten, they do not just curl up but they bite the hand of the man who has smitten them' (הנ"ל [לעיל הערה 5], I, עמ' 131); ואת תרגומו של כוכבי־רייני: 'כאשר נמלים נמחצות, הן אינן מצונפות אלא נושכות את יד האיש אשר מחצן' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 192 [קולציה של רייני 1999: 26.8]). סימן השאלה בצד השורש (ק.ב.ל) הוא מפני שעידין לא נמצא גזרון ראוי למילה זו. פרופ' חיים כהן מסר לי כי על מילה זו יש לו עדויות חדשות בעד תרגומו של מורן; על עדויות חדשות אלה יש לפרופ' כהן מאמר בהכנה.
- 123 סיון (לעיל הערה 8), עמ' 261; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 218; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 291; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 173. פיניקית: 'קדש' (KAI 17: 1) ועוד.
- 124 במשמעות 'מחכה'. מורן (לעיל הערה 10), עמ' 232, הערה 7; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427. בניגוד אליהם סיון ורייני מתרגמים 'He will be honest with you' (סיון [לעיל הערה 8], עמ' 148;

96. ק.י.ץ	<i>qè-e-sí</i>	אם לא ישלח המלך צבא סדיר לגבל עד קציר הקיץ, הם יכבשוה (EA 131: 15–17). ¹²⁵
97. ק.ל.ל	<i>ya-qi-il-li-ni</i>	\ מה עשיתי למלך אדוני כי יקילני? (EA 245: 36–38). ¹²⁶
98. ק.צ.ף	<i>na-aq-ša-pu</i>	\ האם אינם כועסים? (EA 82: 50–51). ¹²⁷
99. ק.צ.ר	<i>qà-ší-ra</i>	\ ואיננו יכולים לקצוד (EA 244: 13–14). ¹²⁸
100. ר.א.י	<i>mi-ru-ti</i>	נתתי את פניי לראות / לעבוד את המלך אדוני (EA 151: 19–21). ¹²⁹
101. ר.א.ש	<i>ru-šu-nu</i>	\ אם נעלה לשמים, אם נרד לשאול, ראשינו בידך

- רייני [לעיל הערה 5], II, עמ' 66–67; כוכבי־רייני מותירה מקום שבור: 'הכל שמעו (כי) [...] . . .'.
(הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 254).
- 125 *AHW*, עמ' 918; *CAD Q*, עמ' 243; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 261; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 212, ראו במיוחד עמ' 213, הערה 2; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 210–211. לתרגום שלעיל ראו במיוחד רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 163; וכן כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 168. עברית: 'קץ' (*KAI* 182:7).
- 126 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1446, ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 114; בוהל (לעיל הערה 17), עמ' 64; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 176, 262; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 73; *DNWSI*, עמ' 1012; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 208; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201.
- 127 ראו *M. Held*, 'A Faithful'; 1548 עמ' (לעיל הערה 6), *EA* 93: 5) [*na-aq-ša-ap-ti*]. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; *JCS* 15 (1961), p. 23; *Lover in an Old Babylonian Dialogue*; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 115; רייני (לעיל הערה 10), עמ' 237; הנ"ל (לעיל הערה 5), II, עמ' 308–307; *CAD Q*, עמ' 146; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 262; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 152–153, הערה 6; הנ"ל, שם, עמ' 167, הערה 1; *DNWSI*, עמ' 1022; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 208; כוכבי־רייני מתרגמת (ללא הסבר כלשהו): 'אל תכעס!' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 125; שתי השורות האחרונות לתרגום *EA* 82 בעמוד זה מתייחסות לשורות 47–52 בטקסט המקורי).
- 128 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; *UF* 6 (1974), p. 304; *A. F. Rainey*, 'El-Amarna Notes'; עמ' 298, הערה 1; יורעאל (לעיל הערה 8), עמ' 219, 261; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 298, הערה 1; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 199. עברית: 'קצר' (*KAI* 182: 5); פיניקית: 'קצר' (*KAI* 26A iii: 2; C iv 5).
- 129 *AHW*, עמ' 658; *CAD M/2*, עמ' 110; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 248; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 238; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 258. פרופ' חיים כהן מסר לי בעל־פה כי ייתכן שיש כאן שני מרכיבים כנעניים, הראשון במובן 'לראות' והשני במובן 'לעבוד' (= 'לשרת'). המפתח להבנת המילה הוא בביטוי 'לראות פני מלך' (= 'לשרת פני מלך') כפי שמצוי לסירוגין באס' 10, א 14, וכפי שמצוי באכדית לפי הביטוי *ana panī šarri dagālu* 'לראות פני מלך' (= 'לשרת את המלך בנאמנות') (השור *CAD D*, עמ' 23–24). הביטוי נקרה גם במכתבי אל-עמארנה ב' 7–10; *EA* 169: 'אם אתה תחייני או אתה תמיתני, אל פניך אביט (=אשרת אותך בנאמנות) ורק אתה הוא אדוני'. ראו גם מל"ב כה 19. לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26). עברית: 'בראה' (*KAI* 194: 12) ועוד; מואבית: 'ארא' (*KAI* 181: 7) ועוד.

130. (EA 264: 15–19).
102. ר.ב.ב. *ma-ṛar-ba-ṛdu* 15 שמיכות (EA 120: 21).¹³¹
103. ר.ג.ב. *ṛar²-gus-ub* וכל הארץ רועדת בהישמע קולו
132. (EA 147: 14–15).
104. ר.י.ן. *mar-ia-nu-ma* יש לי לוחמים רַבִּים (לצאת למלחמה)
133. (EA 107: 42–43).
105. ר.פ.א. *ri-pu-ú-ti* וישלח המלך אדוני מור לבריאות
134. (EA 269: 13–17).
106. ש.ד.י. *ša-de-e* \ 8 מובילים של שיירות המלך נלכדו בַּשְׂדָּה (א)לֶן
135. (EA 287: 55–57).
107. (ש.ו.ט.) /
- (ש.י.ט.) *tu-ša-tú-na (?)* לֹחַ תִּדְעַ כִּי שִׁפְטֵבְעַל וְזִמְרַךְ (בגדוד) בַּךְ יַחֲדוּ
136. (EA 333: 4–7).
- 130 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 117; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 265; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 313; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 84; *DNWSI*, עמ' 1042; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; *CAD R*, עמ' 432; ניל"י (הערה 15 לעיל), עמ' 215; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 198. עברית: 'ראש' (KAI 189: 6) ועוד; פיניקית: 'ראש' (Syr xlviii 403: 3); מואבית: 'רשה' (KAI 181: 20).
- 131 מילולית 'מרבדים'. רייני (לעיל הערה 13), עמ' 81; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 244; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 199, הערה 11; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 159. לקריאות לא נכונות קודמות השוו *CAD M/1*, עמ' 290; *AHw*, עמ' 1573.
- 132 מורן (לעיל הערה 10), עמ' 234, הערה 4; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 200; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; *CAD R*, עמ' 62; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 255.
- 133 O. Schroeder, ^{illu}*A=ma-na*, *OLZ* 18 (1915), pp. 125 ff.; T. O'Callaghan, 'New Light on the MARYANNU as Chariot-Warrior', *Jahrbuch für kleinasiatische Forschung* 1 (1950-51), p. 321; A. F. Rainey, 'The Military Personnel of Ugarit', *JNES* 24 (1965), pp. 19–20; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 245; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 181, הערה 3; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 145.
- 134 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; *AHw*, עמ' 987; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 265; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 316; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; *CAD R*, עמ' 367; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 211–212; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 196. למובן הכללי 'בריאות' השוו במיוחד מש' ג 8; וכן באחיקר, שורה 100a. על ההבחנה בין שימוש כללי זה והשימוש הטכני של מילה זו במובן 'תרופה' ראו הערתו של ח' כהן אצל ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 211–212.
- 135 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 117; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 277; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 10, 16; *DNWSI*, עמ' 1110; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214. פיניקית: 'שד' (KAI 14: 19) ועוד.
- 136 ראו גם *šu-uf* (EA 333: 20) ו-*ú-ša-aṭ* (EA 333: 21). אולברייט (לעיל הערה 84), עמ' 33 ואילך;

108. ש.ו.ר. *ši-ir-ti* \ הושמצתי לפני המלך אדוני (EA 252: 13–15).¹³⁷
109. ש.כ.ן. *ma-aš-ka-na-a-ka* \ לו תדע אדוני כי עריך ומשכנותיך שרופות באש
 (EA 306: 28–32).¹³⁸
110. ש.ל.ח. *šu-lu-uh-ta* והמלך אדוני שלח אליי משלוח ביד תחמי
 (EA 265: 7–10).¹³⁹
111. ש.ל.ש.ם. *ša-al-ša-mi* [...] היו תמול שלשום, [...] ישנם היום
 (EA 362: 13–15).¹⁴⁰
112. ש.מ.י.ם. *ša-mu-ma* \ ראה, המלך כמו השמש מהשמים
 (EA 211: 15–17).¹⁴¹
113. ש.מ.ע. *ša-mi-ti* עתה שמעתי את דברי המלך אדוני
 (EA 362: 5–6).¹⁴²

- CAD Š/2*, עמ' 243; *AHW*, עמ' 1205; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 356, הערה 3; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 150; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 232. המובן כאן נקבע לפי שני ההקשרים בלבד, וזאת הסיבה לסימן השאלה.
137. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 120; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 277; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 304; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 192.
138. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; נאמן (לעיל הערה 77), עמ' 680 ואילך; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 245; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 344, הערה 6; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 78; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 229. פרופ' חיים כהן העיר בעל-פה כי לשימוש 'משכנותיך' יש להשוות במיוחד ל'הָדְלוּ גְבוּרֵי בְּכַל לְהַחֵם יִשְׁבוּ בְּמִצְדוֹת נְשֹׂתָה גְבוּרָתָם הָיוּ לְנָשִׁים הַצִּיתוּ מִשְׁכְּנֹתֶיהָ נִשְׁבְּרוּ בְּרִיחֶיהָ' (יר' נא 30).
139. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; *AHW*, עמ' 1270; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 275; *CAD Š/3*, עמ' 261; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 314; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 54; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 223–224; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 198.
140. ראו גם *EA 362: 16*. רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 128–127; *CAD Š/1*, עמ' 262; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 166. אין לקבל את תרגומו של מורן: 'recently' (הנ"ל [לעיל הערה 10]), עמ' 360, וכן הערה 3). לתרגום ההקשר לעיל ראו לאחרונה *CAD T*, עמ' 416. יש להדגיש, יחד עם רייני, כי בשל היעדר המעתק הכנעני, אין לראות בשתי הצורות האלה, *šalsām, tumāl*, צורות כנעניות (משום שאם הן היו אלה צורות כנעניות, היו צריכות להיות **tumūl[i]* (**šalsūmi*) (הנ"ל [לעיל הערה 5]), III, עמ' 128–127). על ההשוואה לצירוף המקראי 'תמול שלשום' ועל העובדה כי המילה הראשונה '(א)תמול' מצויה פעמים אחדות לבד, ואילו המילה השנייה 'שלשום' לעולם איננה מצויה ללא ליווי המילה הראשונה '(א)תמול', וכן לעדויות אכדיות נוספות המוכיחות את המקור האכדי של צירוף זה ראו מאמרו של חיים כהן העומד להופיע בקרוב בספר היובל לכבוד פרופ' מאיר לובטסקי (Sheffield Academic Press: Sheffield 2014), הערה 7 (באנגלית).
141. ראו גם גלוסה *ša-mi-ma* (EA 264: 16). ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 121; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 272; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 282; *DNWSI*, עמ' 1160; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 289. פיניקית: 'שמם' (*KAI 15; 27: 13*).
142. ראו גם *EA 82: 23*) *yi-iš-ma*. רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 348; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 274; מורן

114. ש.נ.ת. *ša-ni-ta* \ אם לא ישלח המלך אדוני (צבא) נגד בני עבדך אשרת בשנה זו, ידושו הבנים כולם את ארצות המלך אדוני (EA 362: 66–68).¹⁴³
115. ש.ס.י. *šu-sú-mì* הם שוטי אבי (EA 252: 30).¹⁴⁴
116. ש.ע.ר. *ša-aḥ-ri* \ מפני לבאי איננו יכולים לצאת את שער (העיר) (EA 244: 15–17).¹⁴⁵
117. (ש.ע.ת) (?) *še-ti* 10 (שעוּת) לאחר הגעתי לבראות, שלחתי את בני לארמון הגדול (EA 138: 76–77).¹⁴⁶

- (לעיל הערה 10), עמ' 359; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 166. עברית: 'ישמע' (KAI 200: 1) ועוד; פיניקית: 'שמע' (KAI 38: 2; 39: 3) ועוד.
- 143 רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 161; *DNWSI*, עמ' 1170; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 167. השוּו גם, A. L. Oppenheim, *Letters from Mesopotamia*, Chicago, IL 1967, p. 132. בניגוד להם *AHw* מתרגם שלא בצדק: 'hater', 'enemy', עמ' 1164; ובעקבותיו ראו גם מורן [לעיל הערה 10], עמ' 360, 361 הערה 11). פיניקית: 'שת' (KAI 18:5) ועוד; מואבית: 'שת' (KAI 183:1) ועוד; עמונית: 'שנת' (Ber xxii 120:7).
- 144 אולברייט (לעיל הערה 15), עמ' 32, הערה 27; Th. O. Lambdin, 'Egyptian Loan Words in the Old Testament', *JAOS* 73 (1953), p. 155; רייני (לעיל הערה 13), עמ' 91; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 122; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 274; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 193. לעומתם מורן מותיר את מובן ההקשר בסימן שאלה. ראו הנ"ל (לעיל הערה 10), עמ' 306.
- 145 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 123; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 281; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 298; *CAD* Š/1, עמ' 100; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 53; *DNWSI*, עמ' 1179; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 220–221; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 199. פיניקית: 'שער' (KAI 18: 3) ועוד; מואבית: 'שעריה' (KAI 181: 22).
- 146 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1521; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 273. נגד קריאה זו ומובן זה ראו מורן (לעיל הערה 10), עמ' 224, הערה 17; וכן בעקבותיו רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 412; ולאחרונה *CAD* U/W, עמ' 356. התרגום מבוסס על תרגומה של כוכבי־רייני (השוּו הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 176). על שתי הקריאות השונות והמובנים השונים שהוצעו מעיר פרופ' חיים כהן (בעל־פה) כי לקריאה ולמובן שהתקבלו יש שני קשיים עיקריים: (א) בשפות השמיות הקדומות אין שימוש במילה 'שעה' כמונח של זמן או אפילו כמושג זה (כלומר כל מונח המצויין 24/1 של יממה כיחידה של זמן) עד לאחר סוף תקופת בית ראשון (ראו בארמית מקראית דג' ג' 6, 19, 16, ד' 30, 5); (ב) אמנם בארמית יש שימוש במונח 'שעה' כחלק מהביטוי 'שעה חדה' במובן 'זמן קצר' (דג' 16), אולם במכתב כאן מדובר במובן 'שער שעות', ולביטוי כזה במובן 'זמן קצר' אין תקדים כלשהו. גם לקריאתו של מורן: 10 *uḫāti* במובן המילולי '10 גרגירי חיטה' יש שני קשיים עיקריים: (א) קריאה כזו מצריכה לקרוא את הסימן הראשון כלוגוגרם ŠE ואת הסימן השני *-ti*- כתוספת פונטית ללוגוגרם *uḫāti*. היינו חושבים כי קריאה כזו הכוללת את התוספת הפונטית *-ti*- כדי להבדיל בין שתי הקריאות האכדיות של הלוגוגרם (דהיינו *še'u* או *uḫātu*) תהיה נפוצה ורגילה, אולם מכל המקרים של *uḫātu* הישומים בשמונה עמודים ב־ *CAD* U/W, עמ' 349–357, יש רק עוד שני מקרים של כתיבה בתוספת פונטית (ARMT 27 מספרים 27 ו 34, ההערה ב *CAD* U/W, עמ' a357); (ב) אין תקדים לשימוש במובן זה

118. ש.ק.ל *maš-qa-al-šu-nu* \ 50 שקל חשקלם (EA 327: 10).¹⁴⁷
 119. ת.ח.ת *ta-aḥ-ta-mu* נפול תחתם, וימצוך אויבי!
 (EA 252: 25–28).¹⁴⁸
 120. ת.מ.ל *tu-ma-al* [...] היו תמול שלשום, ו[...] ישנם היום
 (EA 362: 13–15).¹⁴⁹

(או כל מונח במובן של 'גרגר חיטה') כמונח ליחידת זמן. גם אם נקבל את ההסבר של מורן (שם) כי ניתן לתרגם משקלים למונחים של זמן ולפי זה 10 גרגרי חיטה יהיו שווים מעט יותר מ-10 יחידות זמן קצרות מאוד, עובדה היא שבכל התקדימים שבהם משתמשים במילה *uffatu* כדי לציין כמות קטנה מאוד, תמיד מדובר בגרגר חיטה אחד ולא ב-10 גרגירים (ראו *CAD U/W*, עמ' 356, סעיף 4' (3a)). קשיים אלה בקשר לשתי ההצעות הם הסיבה להצבת סימן השאלה בטבלה.

147 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1467; *AHw*, עמ' 628; *CAD M/1*, עמ' 382; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 246; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; בניגוד למהדורות המוקדמות אשר בהן כינוי הגוף שם משוחזר (השוו: *maš-qa-al[-šu-nu]*), אצל כוכבי-רייני הכינוי אינו משוחזר (השוו הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 280 [קולציה של רייני 2000.1.25]). פיניקית: 'משקל' (*KAI* 43:14; 50:4) ועוד.

148 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; אולברייט (לעיל הערה 15), עמ' 32, הערה 4; *AHw*, עמ' 1302; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 124; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 278; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 305–306; *DNI/SI*, עמ' 1209; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 40; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 428; גיל"י (לעיל הערה 15), עמ' 223–224; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 193. פיניקית: 'תחת' (*KAI* 2:3) ועוד.

149 ראו דיון בהערה 140 לעיל.

נספח

המילים והצורות הכנעניות על פי סדר הופעתם
בלוחות אל עמארנה

EA 34	16		<i>al-lu-ú</i>	אל/הל ²
	50		<i>al-lu-ú</i>	אל/הל ²
EA 41	42		<i>kà-ak-kà-ru</i>	כרכר
EA 48	8	/	<i>šú-ur-wu</i>	צרי
EA 53	32		<i>ᵏkaᵏ-ᵏakᵏ-ᵏkaᵏ-ruᵏ</i>	כרכר
EA 62	33		<i>ú-Wa-i-mi</i>	חי
EA 64	6		<i>mi-la-an-na</i>	(?) (מיל)
	7		<i>ka-ba-tu-ma</i>	כבר ¹
	23	/	<i>šú-uḥ-ru-ma</i>	צהר
	4		<i>ia-pa-aq-ti</i>	יפק
EA 65	5		<i>mi-la</i>	(?) (מיל)
	5		<i>šú-uḥ-ru-ma</i>	צהר
EA 68	25	/	<i>ma-na-aš</i>	אנש
EA 69	28	/	<i>nu-ḥu-uš-tu</i>	נחשת
EA 74	20	/	<i>ḥa-ar-ri</i>	הר
	46	/	<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
	52		<i>ia-ta-mar</i>	אמר
EA 77	24		<i>tu-ša-am-ri-ru</i>	מרר
EA 79	36		<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
EA 81	35		<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
EA 82	23		<i>yi-iš-ma</i>	שמע
	29		<i>ú-ša-ka</i>	יצא
	51	/	<i>na-aq-ša-pu</i>	קצף
EA 83	31		<i>ia-ti-na</i>	נתן
	40		<i>al-lu-mi</i>	אל/הל ²
EA 85	26	/	<i>ḥu-tá-ri-ma</i>	(חטר) (?)
	30		<i>al-lu-mi</i>	אל/הל ²
	35		<i>mu-ú-ᵏšaᵏ</i>	יצא
	63		<i>mi-ia-mi</i>	מי
EA 87	13		<i>i-zi-ir-tas</i>	עזרת
EA 89	18		<i>i-zir-ᵏtaᵏ</i>	עזרת
EA 92	35		<i>ᵏalᵏ-ᵏluᵏ-ᵏmiᵏ</i>	אל/הל ²
EA 93	5		<i>[na]-aq-ša-ap-ti</i>	קצף
EA 94	12		<i>mi-ia-mi</i>	מי
EA 96	8		<i>an-ti-in-tu</i>	נתן
EA 102	22		<i>be-li</i>	בעל
EA 103	30		<i>yu-ša-am-ri-ir</i>	מרר
EA 104	53		<i>ᵏpuᵏ-ú</i>	(פה) (?)
EA 105	9		<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
EA 107	43		<i>mar-ia-nu-ma</i>	רין
EA 114	42		<i>ᵏmaᵏ-an-ni</i>	מן

	51		<i>al-lu</i>	אל/הל2
EA 116	18	/	<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
EA 117	11		<i>al-lu</i>	אל/הל2
EA 120	11		<i>ma-qi-bu</i>	נקב
	18		<i>ka-aḥ-šu</i>	כחש
	21		<i>ma-ṛar¹-ba-ṛdu¹</i>	רבד
EA 126	19		<i>yu-ša-ru</i>	ישר
	40		<i>yu-ša-ṛru¹</i>	
EA 127	34	/	<i>ṣi-ir-ti</i>	צור
EA 129	37	/	<i>ṛka¹-az-bu-tu</i>	כזב
		/	<i>ka-ma-ṛmi¹</i>	(כמם) (?)
EA 131	15		<i>qè-e-ṣi</i>	קיץ
EA 137	32		<i>qa-di-šu</i>	קדש
	81		<i>yi-iḥ-na-nu-ni</i>	חנן
EA 138	36		<i>ti-mu-ṛru¹</i>	אמר
	76		<i>še-ti</i>	(ושעת) (?)
	80		<i>ḥa-ṣi-ri</i>	עצר
	119		<i>ka-ṛaz¹-ṛbu¹-[tú]</i>	כזב
	126	/	<i>ṛia¹-pu</i>	יפי
			<i>ḥa-mu-du</i>	חמד
	130	/	<i>ḥa-ṣi-ri</i>	עצר
EA 141	4	/	<i>a-pa-ru</i>	עפר
	44	/	<i>ḥu-mi-tu</i>	חמת
EA 143	11	/	<i>ḥa-pa-ru</i>	עפר
EA 144	17	/	<i>ḥe-na-ia</i>	עין
EA 145	28	/	<i>ia-ak-wu-un-ṛka¹</i>	קוי
EA 146	20	/	<i>ṛmé¹-ṛma¹</i>	מים
EA 147	10		<i>ša-pa-ni-šu</i>	צפן
	11		<i>it-ta-ša-ab</i>	יצב/נצב
	14		<i>ṛtar¹?-guṣ-ub</i>	רגב
	36	/	<i>ku-na</i>	כון
	39	/	<i>ṣú-ri-ia</i>	צהר
	56	/	<i>nu-uḥ-ti</i>	נוה
		/	<i>ba-ṭi-i-ti</i>	בטח
EA 148	12	/	<i>mi-ma</i>	מים
	31		<i>mé-e-ma</i>	מים
	42		<i>it-ta-ša-ṛab¹</i>	יצב/נצב
EA 150	21		<i>[me-i]-ma</i>	מים
EA 151	20		<i>mi-ru-ti</i>	ראי
		/	<i>ú-bu-dì</i>	עבד
	42		<i>ni-ta-ṛša¹-ṛab¹</i>	יצב/נצב
	70	/	<i>yi-ša</i>	יצא
EA 152	56		<i>ú-bu-ud</i>	עבד
EA 155	10	/	<i>mé-ma</i>	מים
	46	/	<i>pa-ni-mu</i>	פנים
EA 174	5		<i>up-ṛri¹</i>	עפר
EA 175	5		<i>up-ri</i>	עפר

EA 177	4		<i>up-ri</i>	עפר
EA 182	3		<i>up-ri</i>	עפר
EA 183	7		⌈ <i>up-ri</i>	עפר
EA 185	74		<i>šū-um-ri-ri</i>	מרר
EA 195	13	/	<i>le-me-ma</i>	לאם
EA 205	6		<i>li-mi-ma</i>	לאם
EA 211	17	/	<i>ša-mu-ma</i>	שמים
EA 215	4	/	<i>ka-ba-tum-ma</i>	כבדו
EA 225	6		<i>mi-lí</i>	(מיל) (?)
EA 226	11	/	<i>aḥ-ri[-šu]</i>	חרש
EA 228	19	/	<i>ia-az-ku-ur-mi</i>	זכר
EA 232	10	/	<i>ba-aṭ-nu-ma</i>	בטן
	11	/	<i>šú-uḥ-ru-ma</i>	צחר
EA 238	33	/	<i>ti-mi-tu-na-nu</i>	מות
EA 243	13		<i>mi-ša</i>	מיש
	13	/	⌈ <i>le-ri</i>	ליל
EA 244	14	/	<i>qà-ši-ra</i>	קצר
	16	/	<i>ša-aḥ-ri</i>	שער
	26		<i>li-iq-qi-im-mi</i>	(נקם) (?)
	33		⌈ <i>dáb-ri</i>	דבר
EA 245	6	/	<i>ḥi-ia-ma</i>	חי
	8	/	<i>tu-ra</i>	ירי
	10	/	<i>aḥ-ru-un-ú</i>	אחרן
	14	/	<i>ma-aḥ-šú-ú</i>	מחץ
	28	/	<i>a-na-yi</i>	אני
	35	/	<i>ba-dī-ú</i>	ב
	38	/	<i>ya-qí-íl-li-ni</i>	קלל
	39	/	<i>yu-ka-bi-id</i>	כבדו
EA 250	20		<i>yi-qi-im-ni-mi</i>	(נקם) (?)
	47	/	<i>ú-zī-ri</i>	עזרת
EA 252	14	/	<i>ši-ir-ti</i>	שור
	16		<i>na-am-lu</i>	נמל(ה)
	18		<i>ti-qà-bi-lu</i>	(וקבל) (?)
	28		<i>i-bi</i>	איב
	25		<i>nu-pu-ul-mì</i>	נפל
	26		<i>ta-aḥ-ta-mu</i>	תחת
	30		<i>šū-sú-mì</i>	שסי
EA 253	24		<i>yi-in4-né-nu-nu-mi</i>	הנן
EA 254	8		<i>mi-ia-ti</i>	מי
EA 256	7	/	<i>ḥi-iḥ-bé-e</i>	חבא
	9	/	<i>sú-ki-ni</i>	סכן
	20		⌈ <i>gán-ba</i>	(גנב) (?)
EA 257	15		<i>ḥu-li</i>	על
EA 263	12	/	<i>šú-ú-nu</i>	צאן
	13	/	<i>ḥa-sí-lu</i>	חסל
	25	/	<i>sú-ri[-sí-ma]</i>	סוס

EA 264	16	/	<i>ša-mi-ma</i>	שמים
	18	/	<i>ru-šu-nu</i>	ראש
EA 265	8		<i>šu-lu-uḥ-ta</i>	שלה
EA 266	20	/	<i>la-bi-tu</i>	לבנת
EA 268	20		<i>a-ši-ru-ma</i>	עשר
EA 269	16	/	<i>mu-ur-ra</i>	מר
	17		<i>ri-pu-ú-ti</i>	רפא
EA 271	13		<i>yi-qi-im</i>	(נקם) (?)
EA 274	10		<i>yi-qi-im</i>	(נקם) (?)
EA 281	7		<i>šu-uḥ-ru-ma</i>	צהר
EA 282	4		<i>mi-la</i>	(מיל) (?)
	7		<i>šu-uḥ-ru-ma</i>	צהר
	13		<i>yi-qi-im-ni</i>	(נקם) (?)
	14	/	<i>ia-iṣ-ni</i>	יצא
EA 283	5		<i>mi-la</i>	(מיל) (?)
	16		<i>yi-iq-qi-im!(mi)-ni</i>	(נקם) (?)
EA 284	4		<i>mi-<la></i>	(מיל) (?)
	5		<i>šu-uḥ-ru-¹ma</i>	צהר
EA 285	25		<i>[a]-ra-šu</i>	ארש
EA 286	12		<i>zu-ru-uḥ</i>	זרע
EA 287	16	/	<i>ma-aḥ-si-ra-mu</i>	חסר
	27	/	<i>zu-ru-uḥ</i>	זרע
	32		<i>ša-du-uq</i>	צדק
	36		<i>[la]-qa-ḥu</i>	לקח
	37	/	<i>ga-ag-gi-¹mī</i>	גג
	55		<i>ú-bi-li-mi</i>	יבל
	56		<i>la-qi-¹ḥu</i>	לקח
		/	<i>ša-de4-e</i>	שדי
	66		<i>a-nu-ki</i>	אנך
	69		<i>a-nu-ki</i>	אנך
	70		<i>ma-at-ti</i>	מות
EA 288	7		<i>ḥa-an-pa</i>	חנף
	12		<i>ú-bi-il</i>	יבל
	14		<i>zu-ru-uḥ</i>	זרע
	21		<i>LÚ.MEŠa-si-ri</i>	אסר
	34		<i>zu-ru-uḥ</i>	זרע
	44		<i>iḡ-gi-ú-šu</i>	נגע
	52	/	<i>a-ba-da-at</i>	אבד
EA 289	41		<i>li-iz-kúr</i>	זכר
	50		<i>ma-at-ti</i>	מות
EA 292	29	/	<i>¹ba¹-¹nī-¹tī</i>	בני
	47		<i><si>!-ri</i>	סיר
			<i>ḥu-bu-¹li</i>	חבל
EA 296	18	/	<i>la-bi-tu</i>	לבנת
	38	/	<i>ḥu-ul-lu</i>	על
EA 297	13	/	<i>sí-ri</i>	סיר
	14		<i>ḥu-bu-ul-li</i>	חבל

EA 306	11		Ⲅⲱⲓⲛⲓ - Ⲅⲱⲗⲓ - Ⲅⲣⲱⲓ - [ma]	צהר
	31	/	ma-aš-ka-na-a-ka	שכן
EA 316	9		ka-ib-du-ma	כבד1
EA 327	10	/	maš-qa-al[-šū-nu]	שקל
EA 333	5		tu-ša-tū-na	(שוט) (שיט) (?)
	20		šū-ut	(שוט) (שיט) (?)
			mu-ul-ka	מלך
	21		ú-ša-aṭ	(שוט) (שיט) (?)
EA 335	8		mi-ḥi-ša	מחץ
EA 337	9	/	ma-aṭ-ni-a	טנא
	21	/	ma-ut-ni-a	טנא
EA 362	5		ša-mi-ti7	שמע
	14		tu-ma-al	תמל
			ša-al-ša-mi	שלשם
	16		ša-al-ša-mi	שלשם
	47	/	mu-tu-mi	מות
	53		ka-az-bu-ti7	כזב
	65		mi-ia	מי
	66	/	ša-ni-ta	שנת
	68		mi-ia	מי
	70		sú-ki-na	סכן
EA 363	5		up-ri	עפר
	13	/	ḥa-si-lu	חסל
EA 364	8	/	a-pa-ru	עפר
	21		a-ma-ru	אמר
EA 365	11	/	aḥ-ri-šū	חרש
	14		LÚ.MEŠma-as-sàMEŠ	מס
	23			
	24		ya-ḥu-du-un-ni	יחדן
	25		LÚ.MEŠma-as-sàMEŠ	מס
EA 366	10		ka-bat-tu-ma	כבד1
	13	/	na-aš-ša-a	נשא
	25	/	na-az-a-qú	זעק
	35	/	up-si-ḥi	אפט
EA 369	9	/	ma-al-ba-ši	לבש

ילקוט השורשים השלם למילים ולצורות הכנעניות מלוחות אל־עמארנה

אסתר הבר

ארכיון אל־עמארנה משקף תקופה היסטורית מכרעת בתולדות המזרח הקדום של המאה הי"ד לפסה"נ ומשמש מקור חשוב ללימודי הדיאלקטים השמיים הצפון־מערביים בתקופה זו. בתולדות המחקר מצויות ארבע רשימות עיקריות למילים ולצורות כנעניות מלוחות אל־עמארנה. מתוך עיון ברשימות ומסקירת מאמרים שנתפרסמו בנושא, הגעתי למסקנה כי יש צורך לערוך מחדש את הנתונים ולהציג רשימה אחת שלמה ומעודכנת למילים ולצורות הכנעניות שבלוחות אל־עמארנה. לראשונה אפוא מוצג בפני החוקר ילקוט שורשים מלא בן 120 ערכים כנעניים המלווים ברשימות ביבליוגרפיות, בדיונים פילולוגיים ובציון כל היקריות השורש בתעודות אל־עמארנה ובשפות השמיות הצפון מערביות האחרות. לרשימה מצורף נספח המציג את השורשים על פי סדר הופעתם בתעודות. ילקוט שורשים זה יוכל לשמש במהימנות כל חוקר העוסק בלשונות השמיות הצפון מערביות בכלל ובלשון הכנענית בפרט.

ד"ר אסתר הבר, המחלקה ללשון העברית וללשונות שמיות, אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן 5290002
sirpad@zahav.net.il

A COMPLETE ROOT GLOSSARY OF CANAANITE WORDS
AND FORMS FROM THE AMARNA TABLETS

Esther Haber

The Amarna archive brings to light a crucial period in the history of the Ancient Near-East during the 14th Century BCE and is a major source for the study of the Northwestern Semitic dialects of that period. Presently, there are four different main glossaries of Canaanite words and forms from the Amarna tablets, and the present article, for the first time, combines and re-edits the data in order to present a single complete up-to-date glossary, presenting a complete list of 120 roots of Canaanite forms, along with a bibliography, philological discussions, and references to all occurrences within the Amarna tablets, as well as in other North Western Semitic languages. The list also includes an appendix showing the roots in their order of appearance in the tablets. This glossary is meant to serve any researcher in North Western Semitic languages in general, and in Canaanite in particular.